Vytěžování dat

Filip Železný

Katedra kybernetiky
skupina Inteligentní Datové Analýzy (IDA)

13. října 2009

Rozhodovací pravidla

- Strom lze převést na seznam pravidel ve tvaru

if ⟨*podmínky*⟩ **then** ⟨*třída*⟩

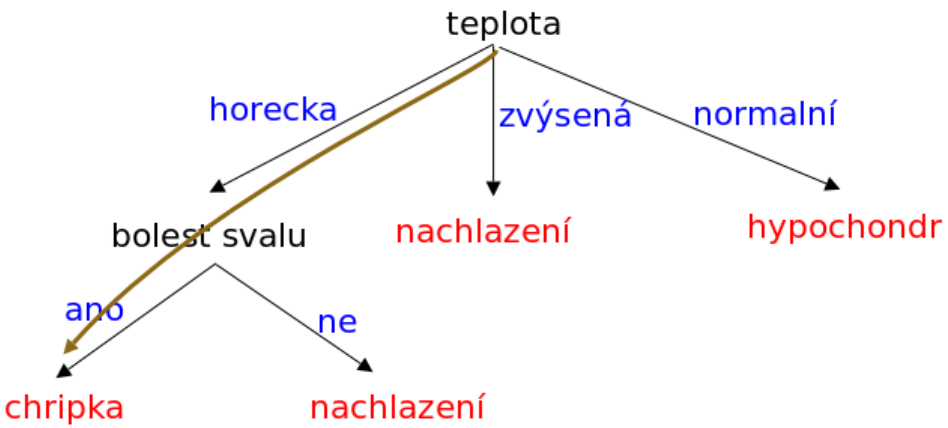

if teplota=horečka & bolest_svalů = ano **then** chřipka

Rozhodovací pravidla

- Strom lze převést na seznam pravidel ve tvaru

if ⟨*podmínky*⟩ **then** ⟨*třída*⟩

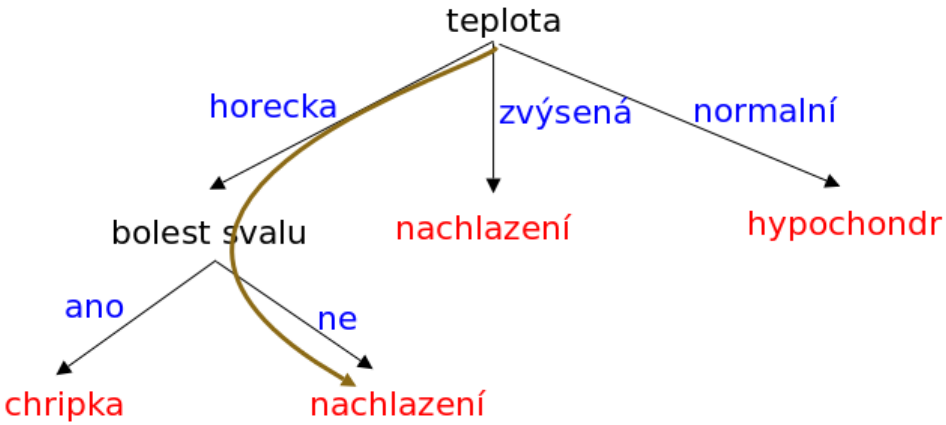

if teplota=horečka & bolest_svalů = ano
then chřipka
if teplota=horečka & bolest_svalů = ne
then nachlazení

Rozhodovací pravidla

- Strom lze převést na seznam pravidel ve tvaru

if ⟨*podmínky*⟩ **then** ⟨*třída*⟩

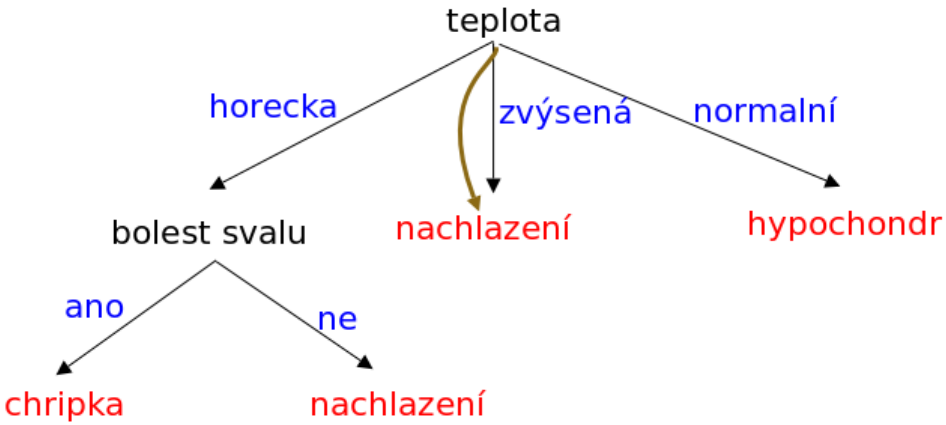

if teplota=horečka & bolest_svalů = ano **then** chřipka
if teplota=horečka & bolest_svalů = ne **then** nachlazení
if teplota=zvýšená **then** nachlazení

Rozhodovací pravidla

- Strom lze převést na seznam pravidel ve tvaru

if ⟨*podmínky*⟩ **then** ⟨*třída*⟩

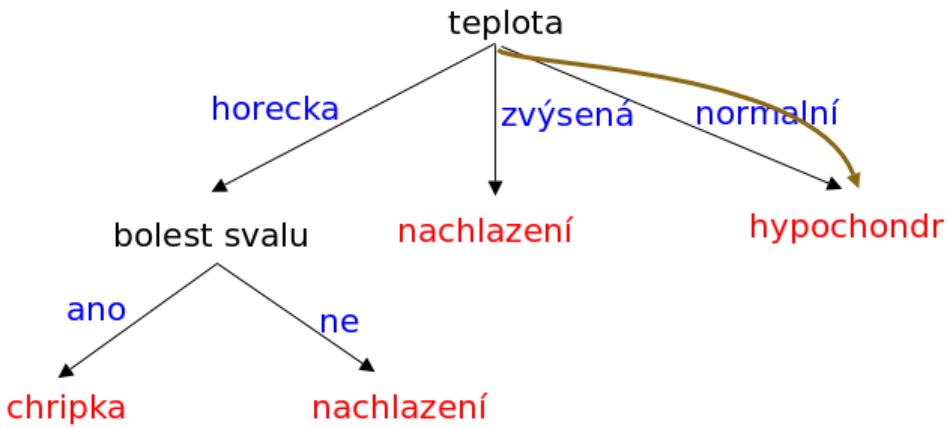

if teplota=horečka & bolest_svalů = ano
then chřipka
if teplota=horečka & bolest_svalů = ne
then nachlazení
if teplota=zvýšená **then** nachlazení
if teplota=normální **then** hypochondr

- Pravidla lze ale hledat i přímo z dat.

Hledání pravidla

Chceme najít nejlepší pravidlo pro třídu **splácí**

příjem	**bydliště**	**pohlaví**	**úvěr**
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

Hledání pravidla

Chceme najít nejlepší pravidlo pro třídu **splácí**

příjem	**bydliště**	**pohlaví**	**úvěr**
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

if příjem = vysoký & bydliště = Praha & pohlaví = M **then** splácí

Hledání pravidla

Chceme najít nejlepší pravidlo pro třídu **splácí**

příjem	**bydliště**	**pohlaví**	**úvěr**
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

if příjem = vysoký & ~~bydliště = Praha~~ & pohlaví = M **then** splácí

Hledání pravidla

Chceme najít nejlepší pravidlo pro třídu **splácí**

příjem	**bydliště**	**pohlaví**	**úvěr**
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

if příjem = vysoký & pohlaví = M **then** splácí

Hledání pravidla

Chceme najít nejlepší pravidlo pro třídu **splácí**

příjem	**bydliště**	**pohlaví**	**úvěr**
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

if příjem = vysoký & ~~pohlaví = M~~ **then** splácí

Hledání pravidla

Chceme najít nejlepší pravidlo pro třídu **splácí**

příjem	**bydliště**	**pohlaví**	**úvěr**
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

if příjem = vysoký **then** splácí

Hledání pravidla

Chceme najít nejlepší pravidlo pro třídu **splácí**

příjem	**bydliště**	**pohlaví**	**úvěr**
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

if ~~příjem = vysoký~~ **then** splácí

Hledání pravidla

Chceme najít nejlepší pravidlo pro třídu **splácí**

příjem	bydliště	pohlaví	úvěr
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

if ~~příjem = vysoký~~ **then** splácí

Hledání pravidla

Chceme najít nejlepší pravidlo pro třídu **splácí**

příjem	**bydliště**	**pohlaví**	**úvěr**
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

if příjem = vysoký **then** splácí

Zobecňování podmínek

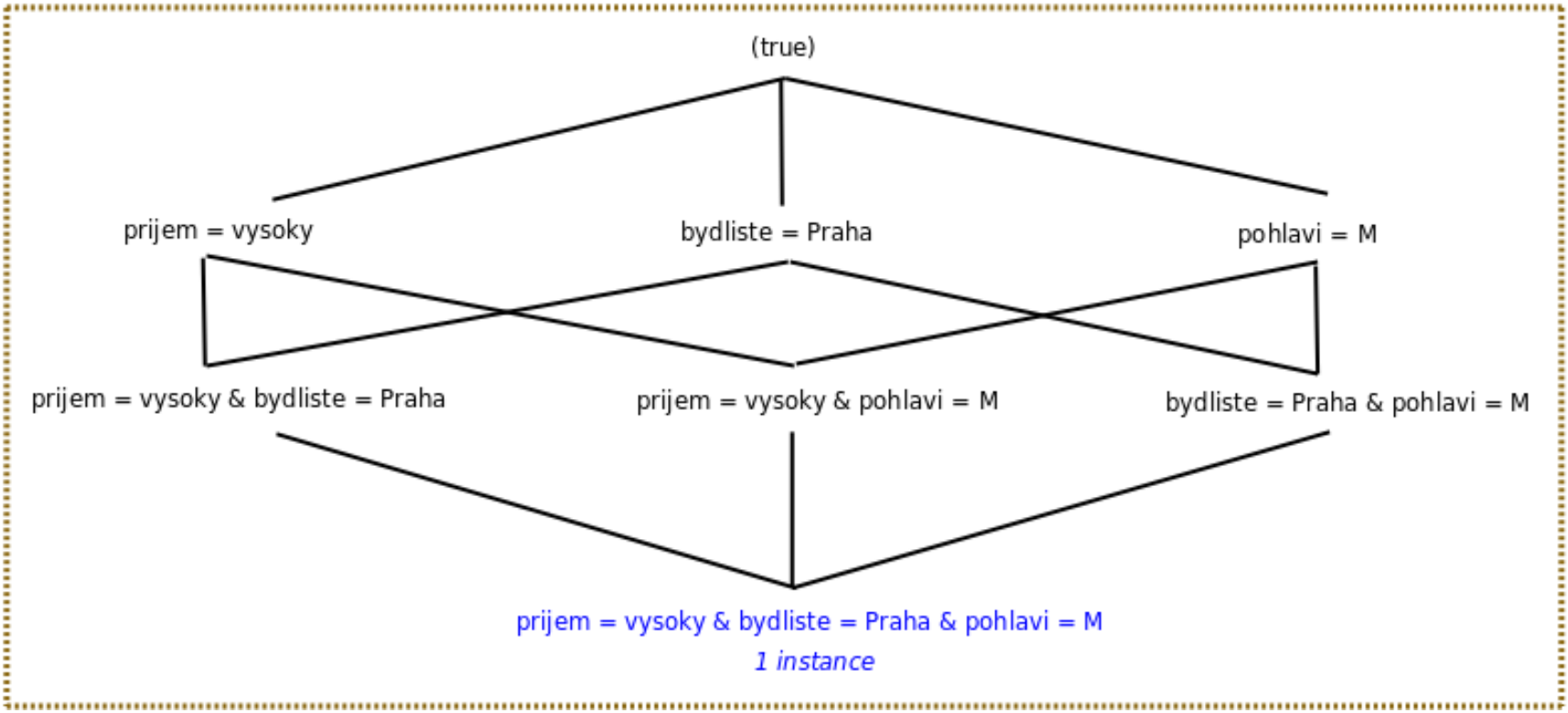

Zobecňování podmínek

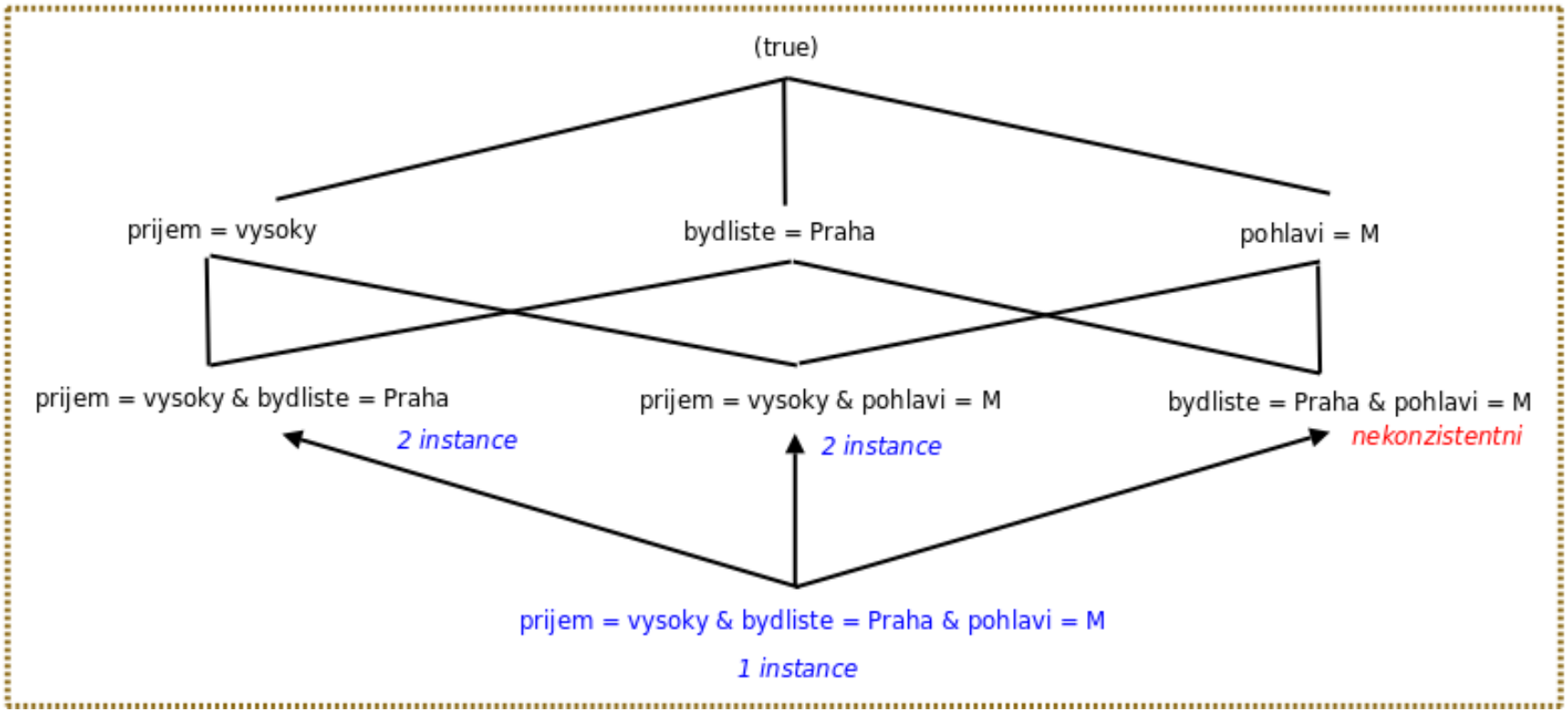

Zobecňování podmínek

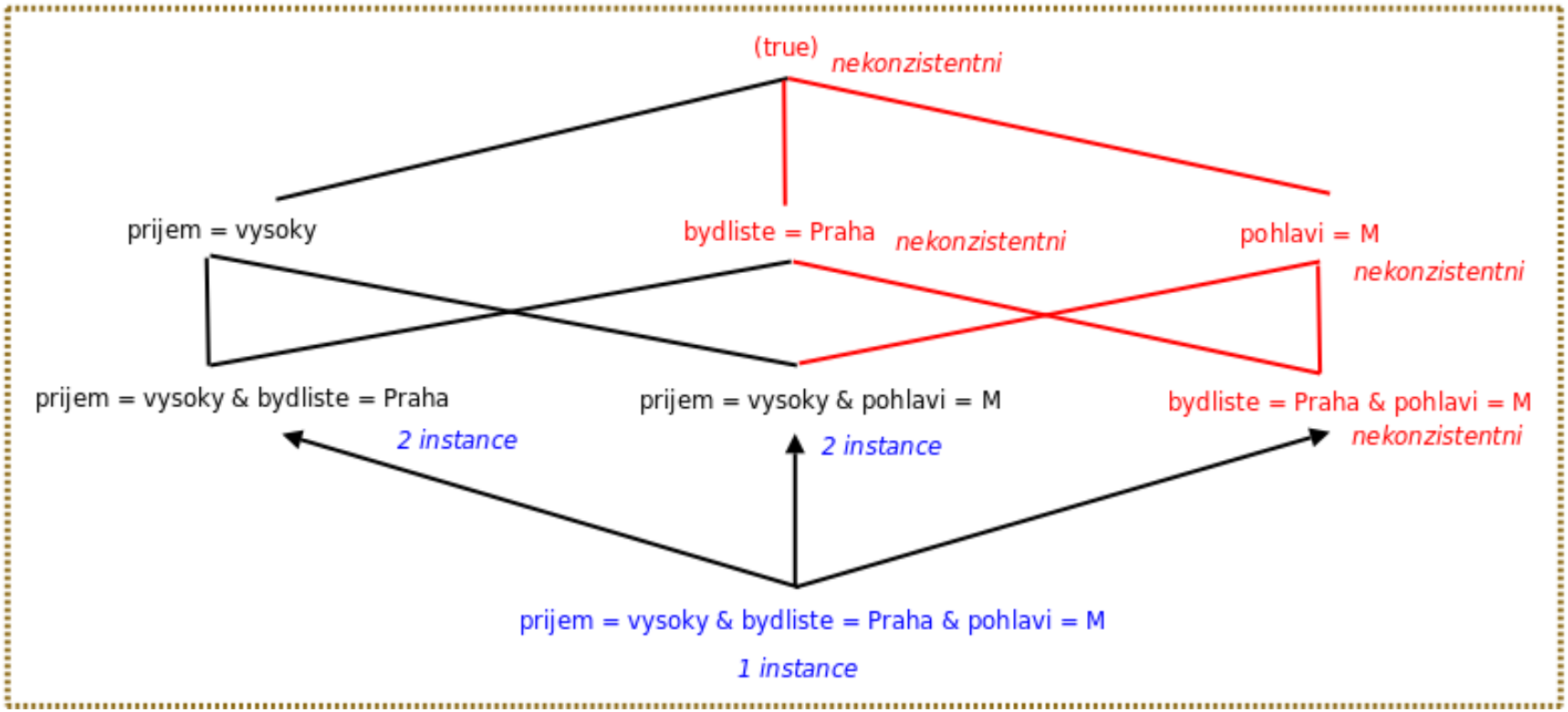

Zobecňování podmínek

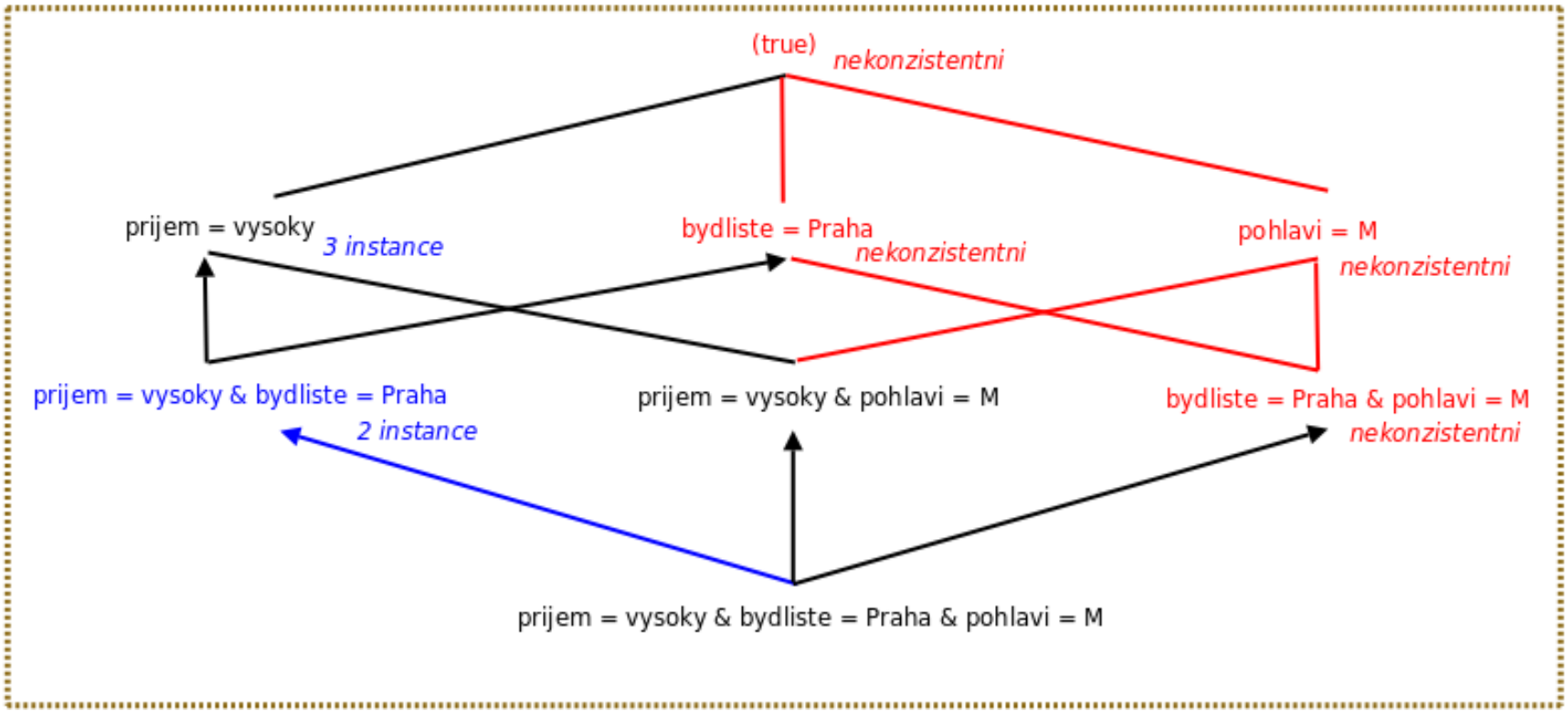

Zobecňování podmínek

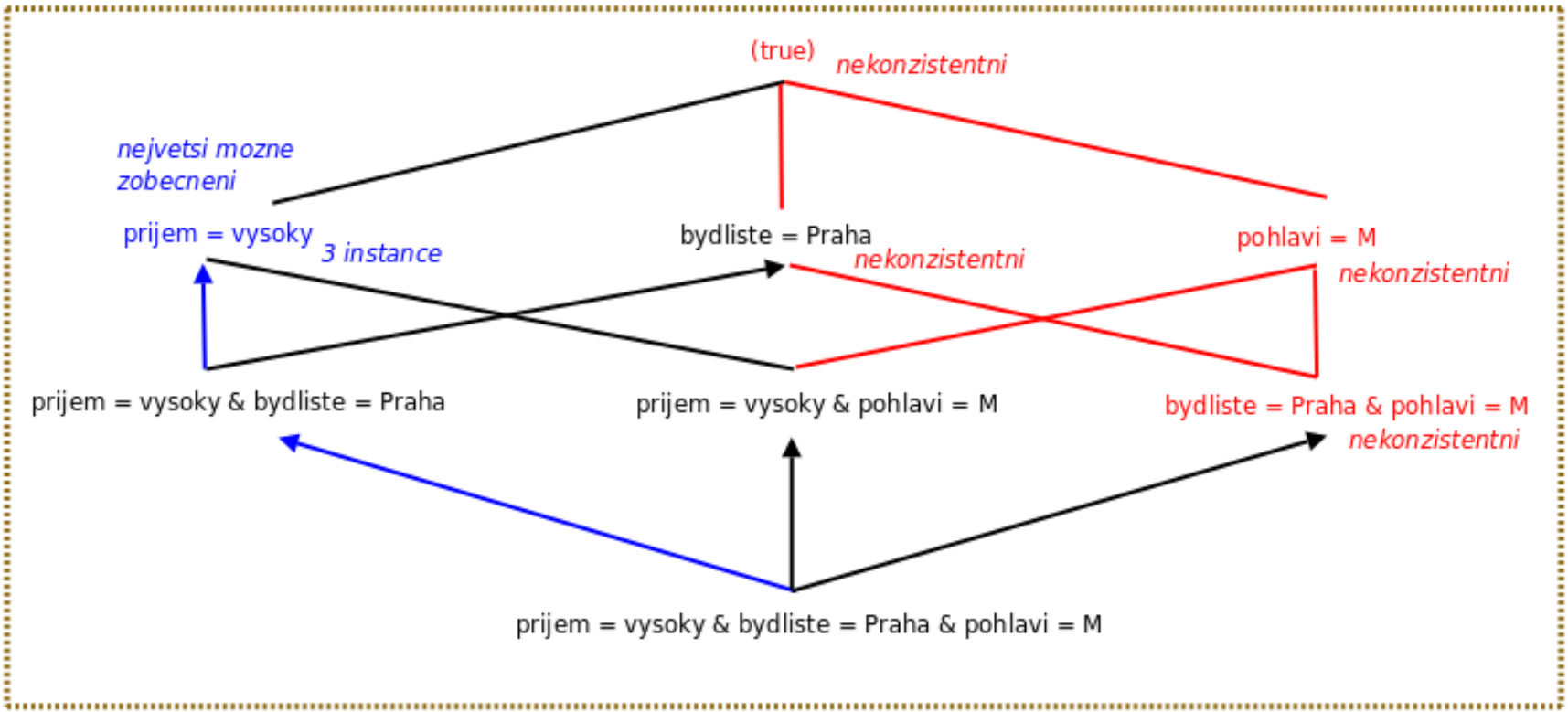

Alternativa: specializace podmínek

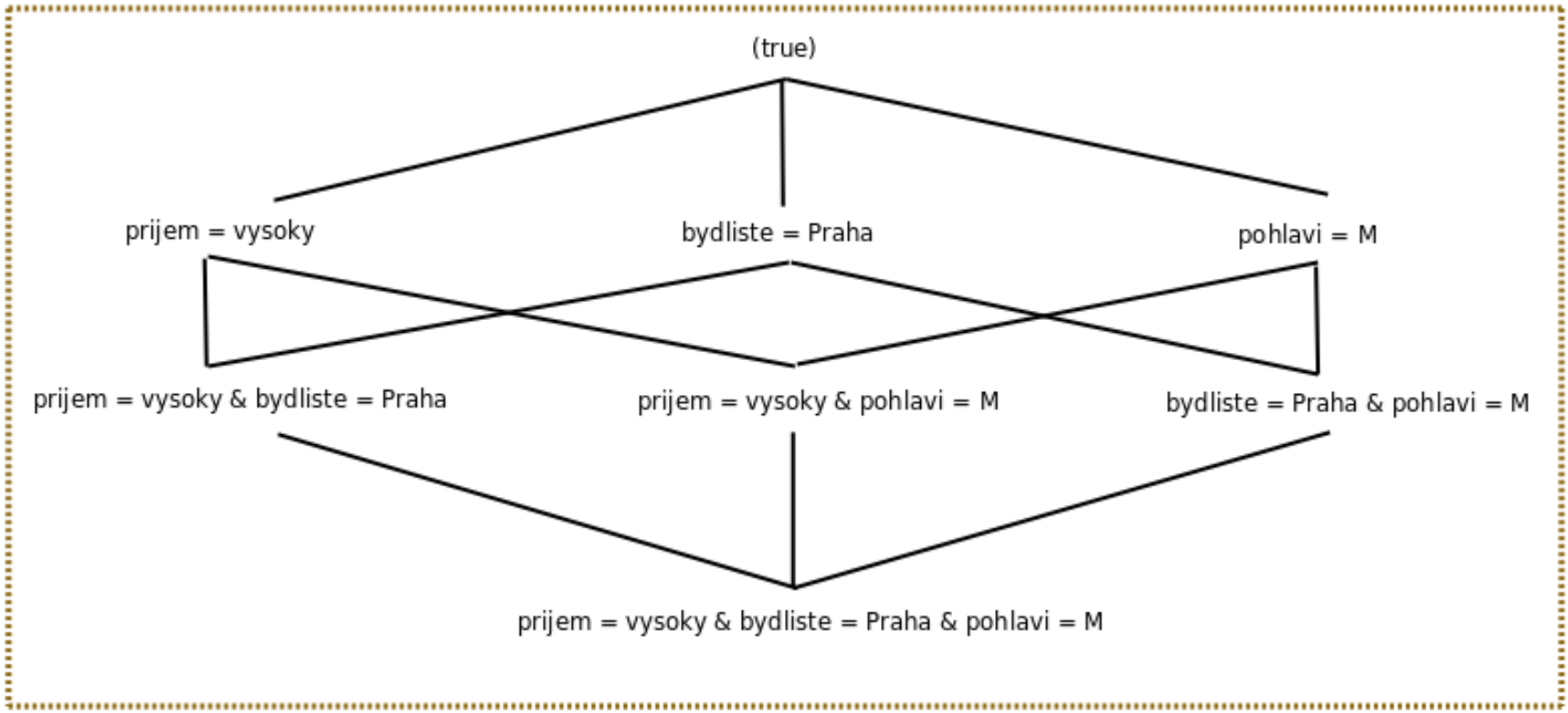

Alternativa: specializace podmínek

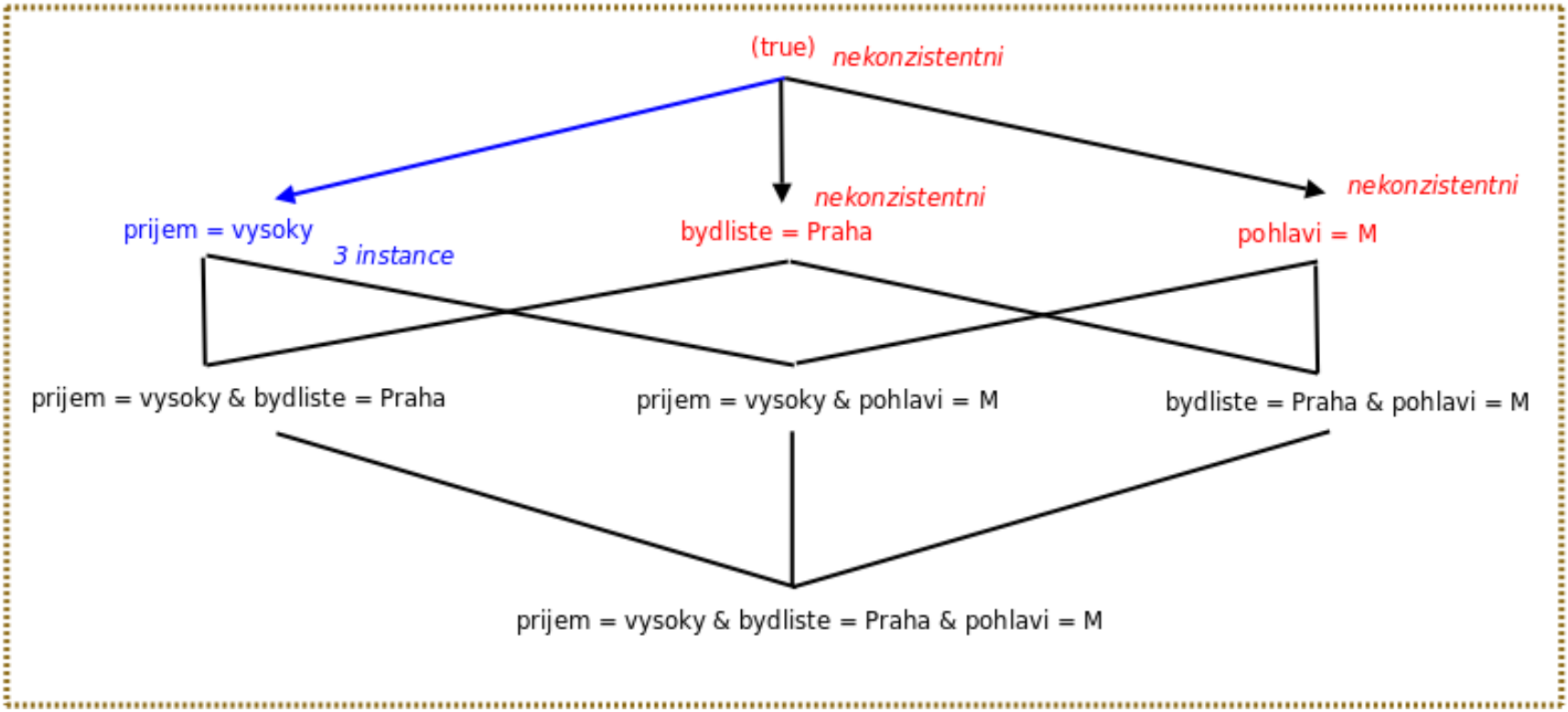

Nemá smysl dále specializovat.

Specializace bez předem zvoleného příkladu

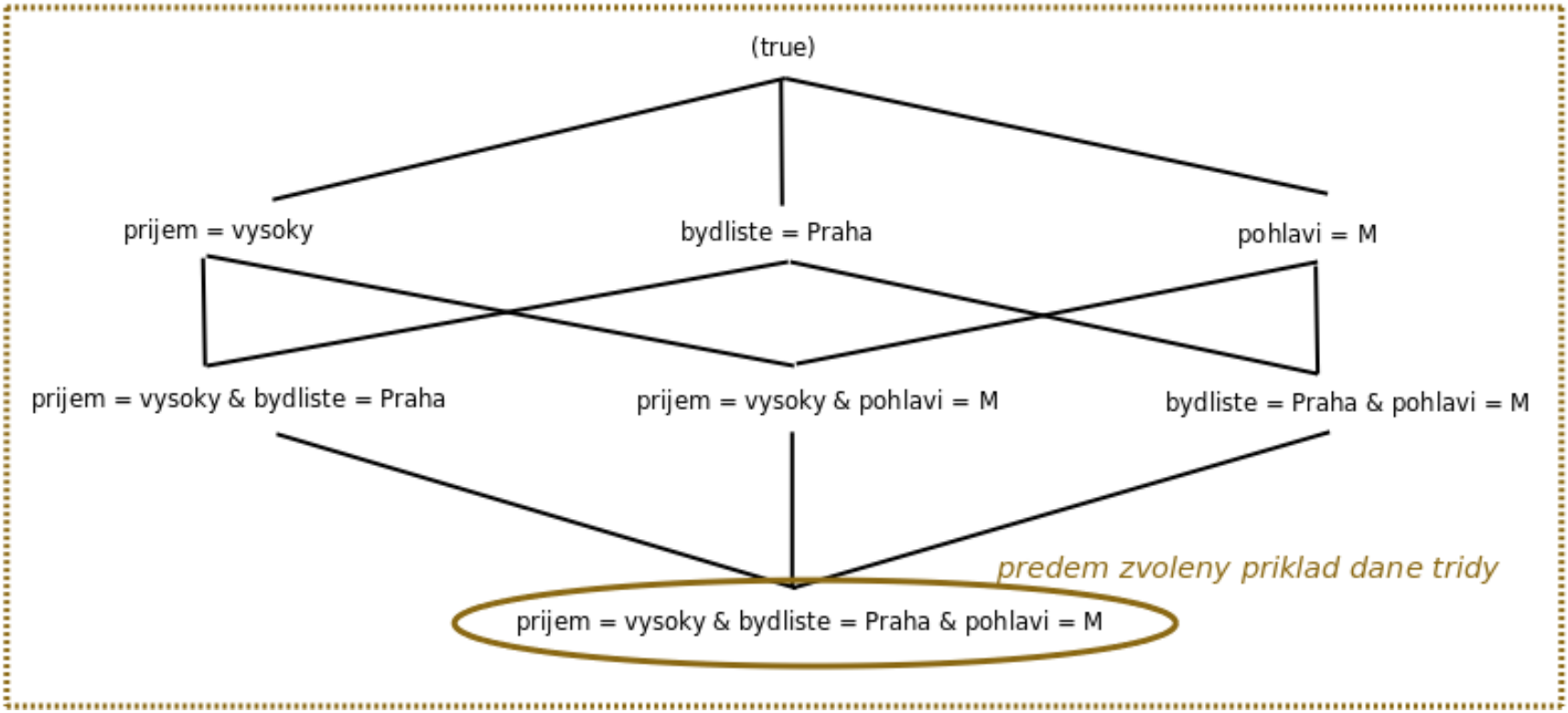

Specializace bez předem zvoleného příkladu

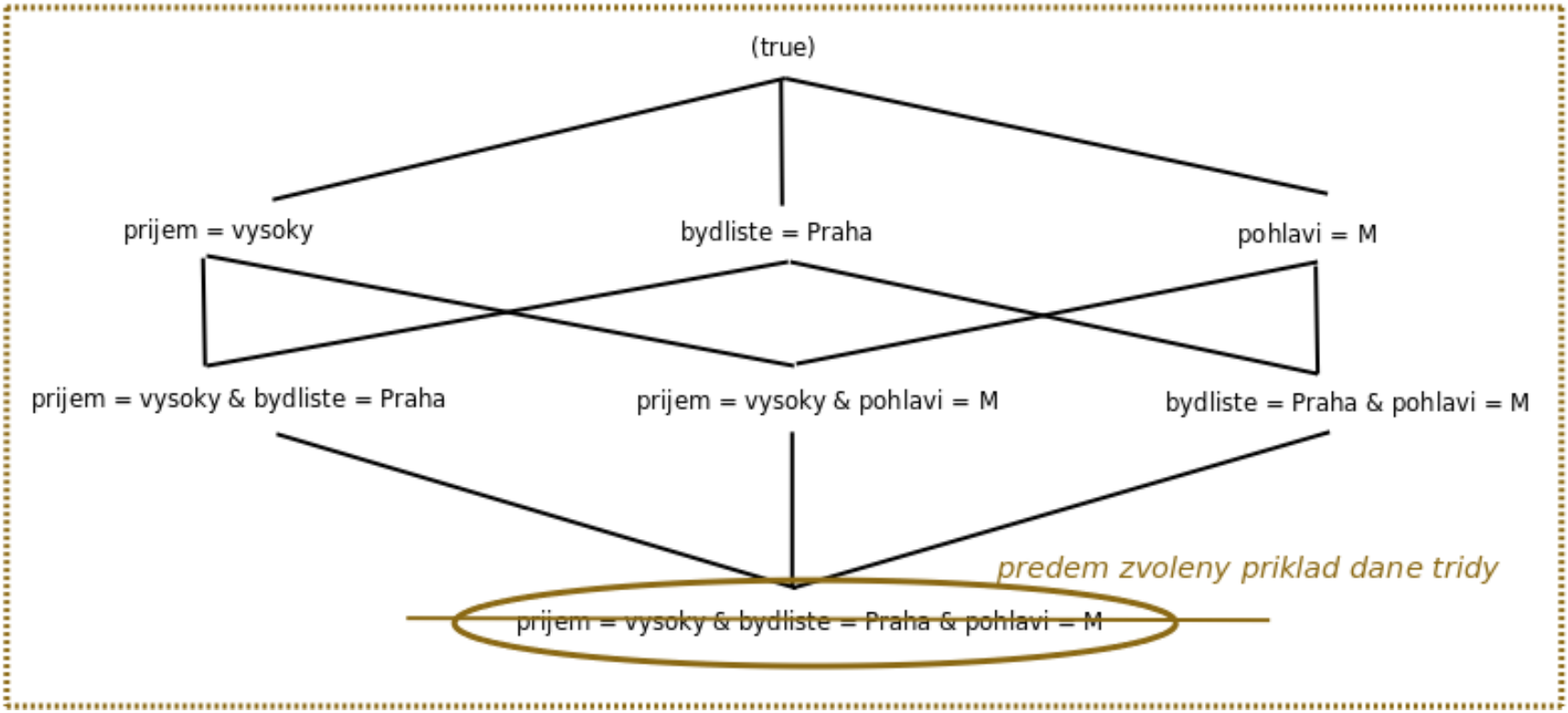

Specializace bez předem zvoleného příkladu

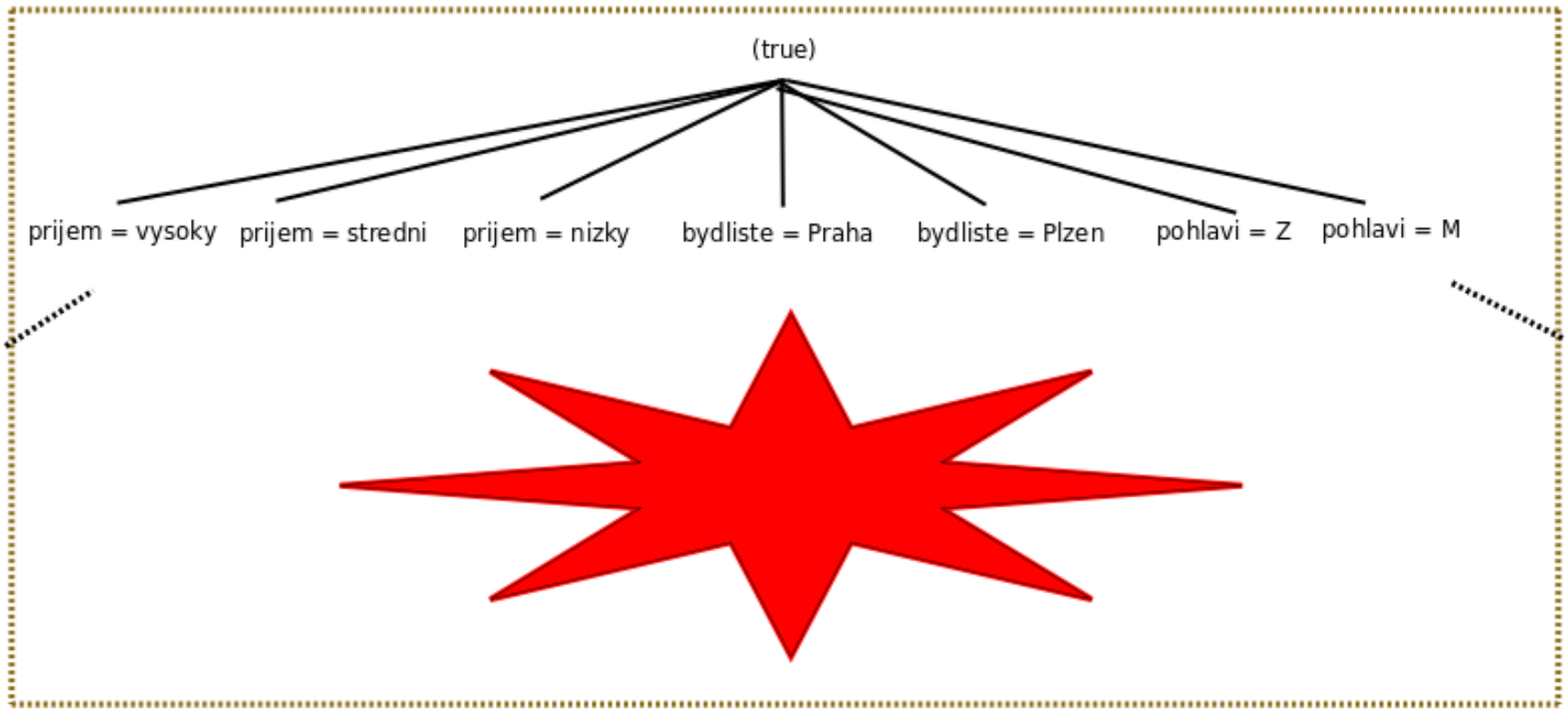

Mnohem větší prohledávací prostor, ale pravidlo může být nakonec lepší.

Pokrývací strategie

příjem	bydliště	pohlaví	úvěr
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

Pokrývací strategie

příjem	bydliště	pohlaví	úvěr
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

1. **if** příjem = vysoký **then** splácí

Pokrývací strategie

příjem	bydliště	pohlaví	úvěr
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

1. **if** příjem = vysoký
   then splácí

Pokrývací strategie

příjem	bydliště	pohlaví	úvěr
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

1. **if** příjem = vysoký **then** splácí
2. **if** příjem = střední **then** splácí

Pokrývací strategie

příjem	bydliště	pohlaví	úvěr
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

1. **if** příjem = vysoký **then** splácí
2. **if** příjem = střední **then** splácí

Pokrývací strategie

příjem	bydliště	pohlaví	úvěr
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

1. **if** příjem = vysoký **then** splácí
2. **if** příjem = střední **then** splácí

Pokrývací strategie

1. Vygeneruj co nejobecnější konzistentní pravidlo a vymaž pokryté příklady.
2. Opakuj krok 1, dokud jsou některé příklady nepokryté.

Tyto kroky postupně uplatni na každou třídu.

Algoritmus pro tvorbu seznamu rozhodovacích pravidel

AQ(D) /* by Richard Michalski */

Input: D trénovací data
SeznamPravidel $= \emptyset$
for *každou třídu* t **do**
  $P =$ instance třídy t z D
  $N =$ ostatní instance D
  repeat
    Najdi pravidlo R pokrývající nějaké instance z P a nepokrývající žádný příklad z N (konzistentní)
    Přidej R do SeznamPravidel
    Vymaž z P všechny instance pokryté pravidlem R
  until $P = \emptyset$;
end

Separace seznamem pravidel

Separace v prostoru dvou reálných příznaků

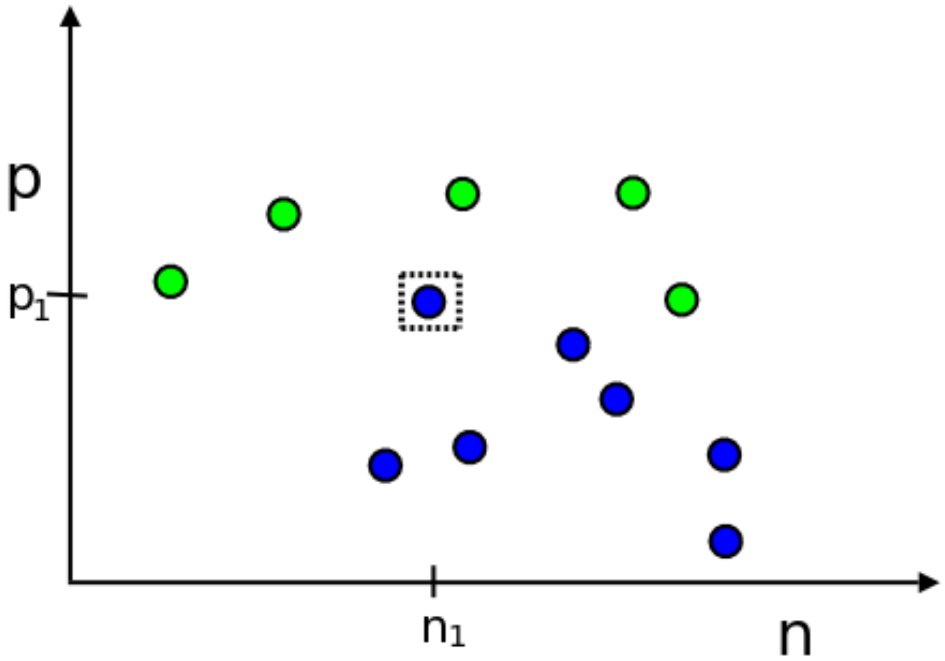

IF $p=p_1$ & $n=n_1$ THEN

Zvolen jeden modrý příklad

Separace seznamem pravidel

Separace v prostoru dvou reálných příznaků

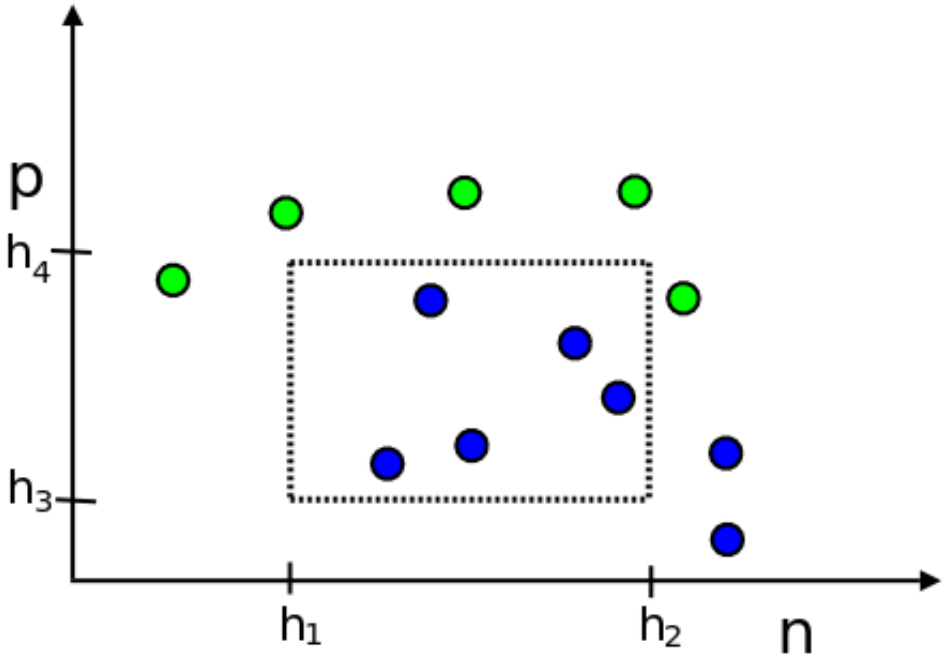

IF $p > h_1$ & $p < h_2$
& $n > h_3$ & $n < h_4$ THEN ●

Zobecnění s použitím hraničních hodnot (předchozí diskretizace)

Separace seznamem pravidel

Separace v prostoru dvou reálných příznaků

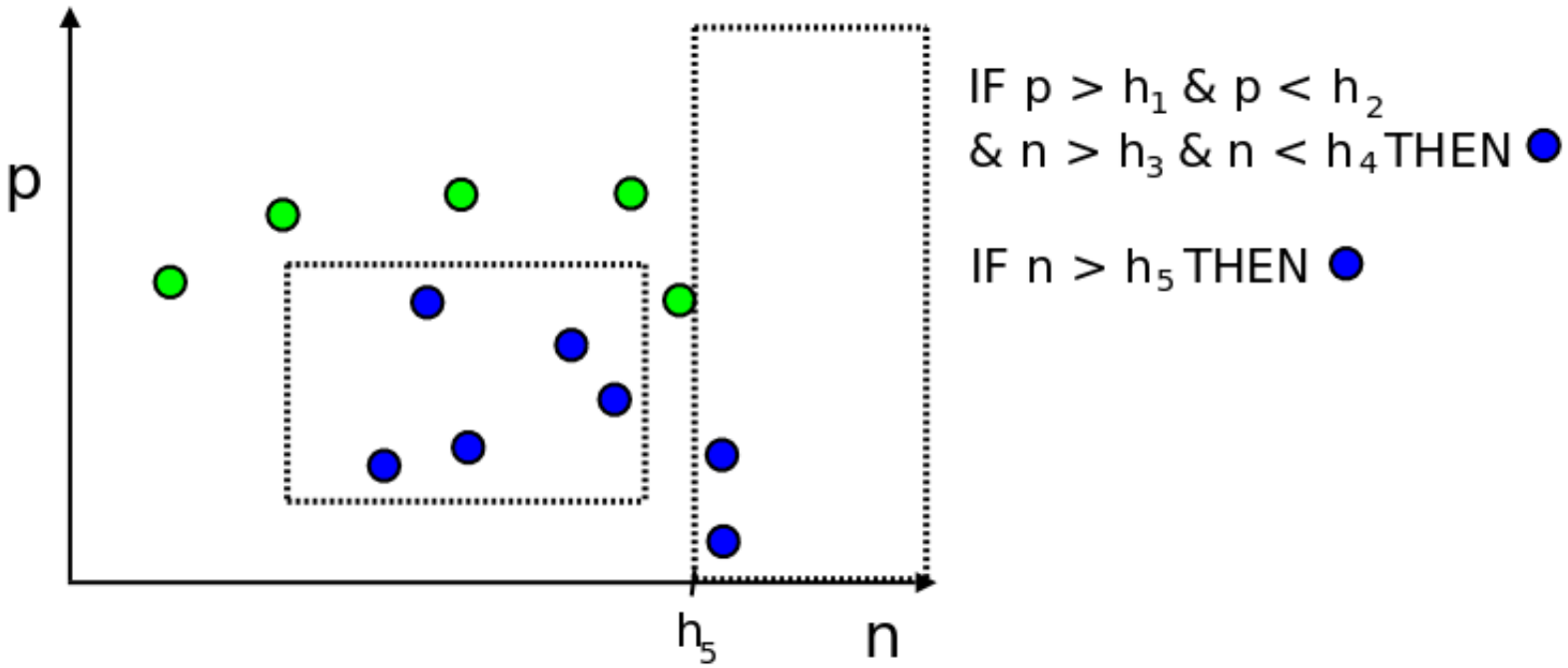

Přidání dalšího pravidla

Separace seznamem pravidel

Separace v prostoru dvou reálných příznaků

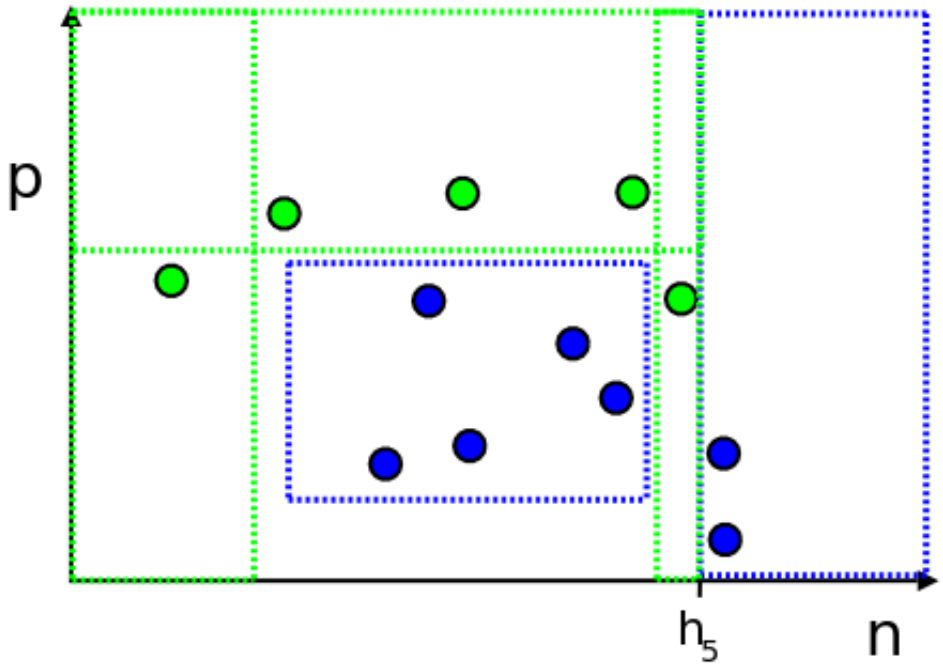

Výsledek pokrývacího algoritmu

Neúplnost klasifikace podle pravidel

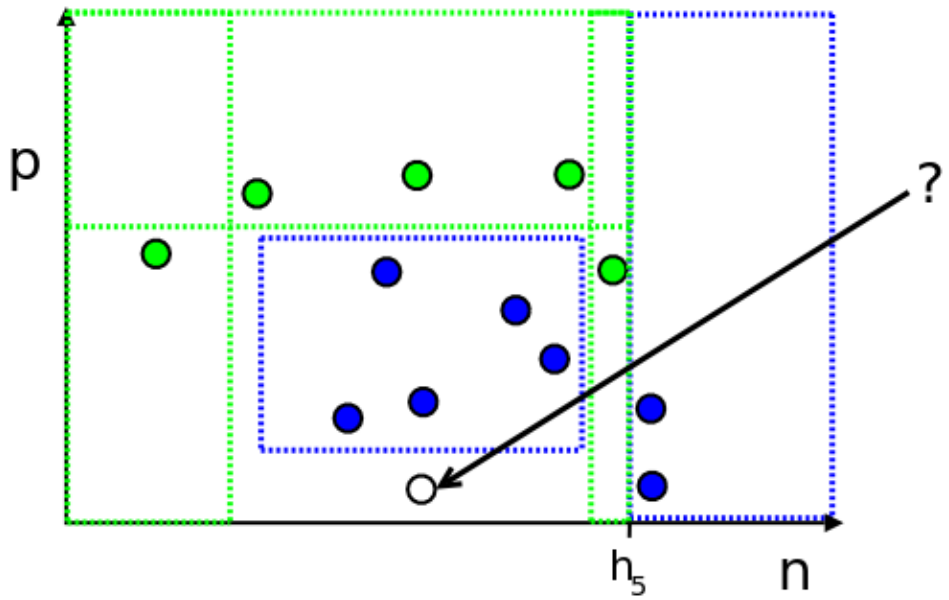

- Některé instance seznam pravidel nemusí rozhodnout!
- Narozdíl od rozhodovacího stromu

Neúplnost klasifikace podle pravidel

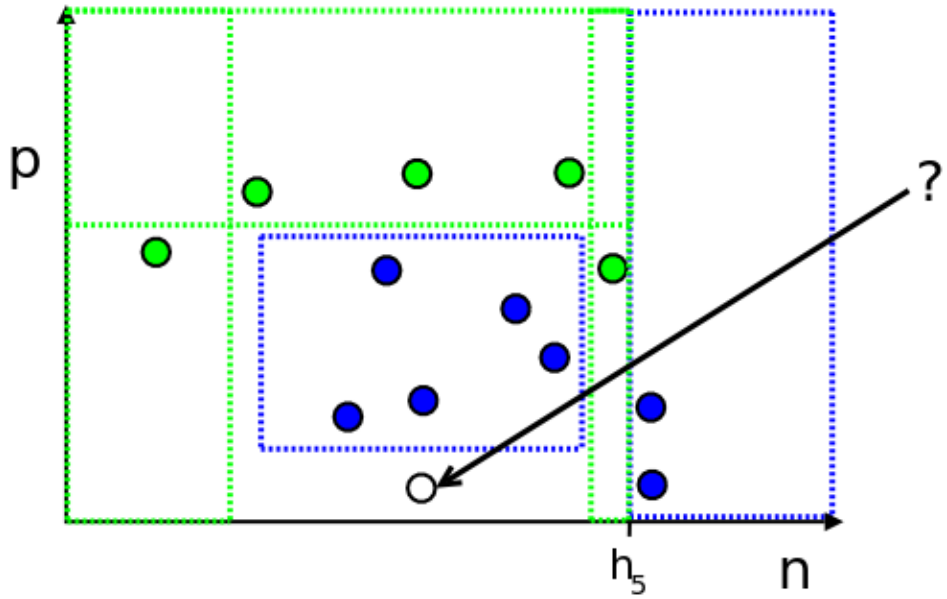

- Řeší se zavedením *implicitního* (default) pravidla

  if *true* **then** *většinová třída*

- které se použije, pokud podmínky žádného jiného pravidla neplatí.

Konflikt pravidel

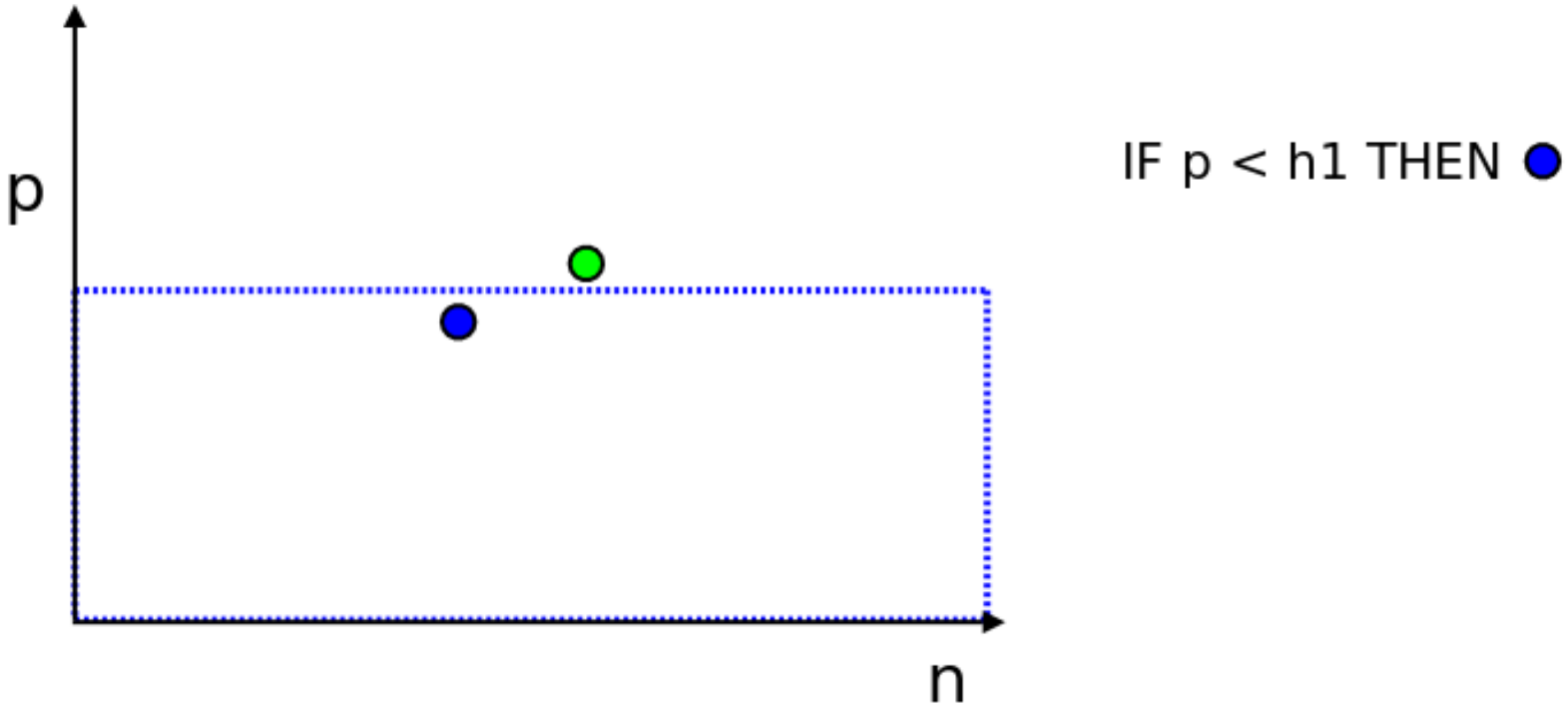

Pravidlo pro modrou třídu

Konflikt pravidel

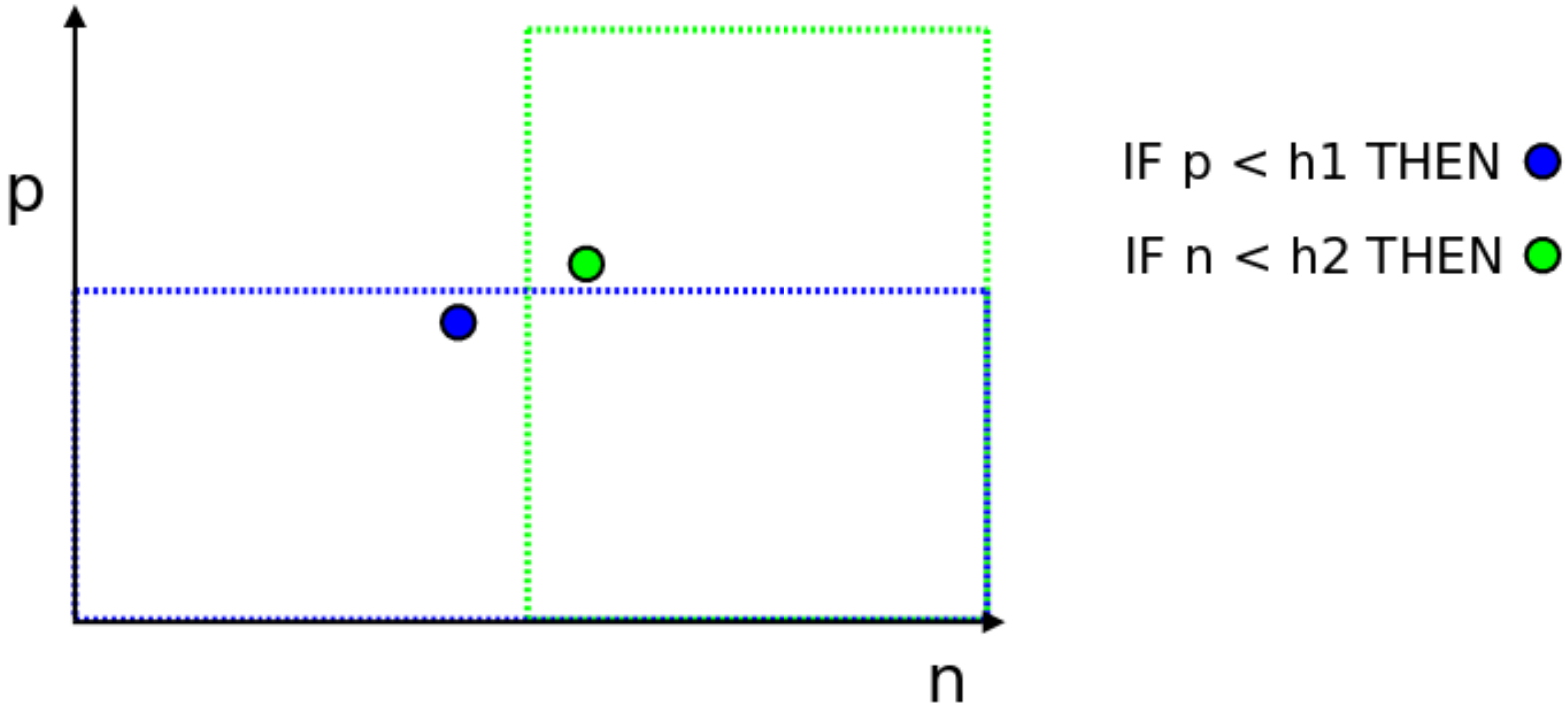

Potom pravidlo pro zelenou třídu. Překrytí - konflikt!

Konflikt pravidel

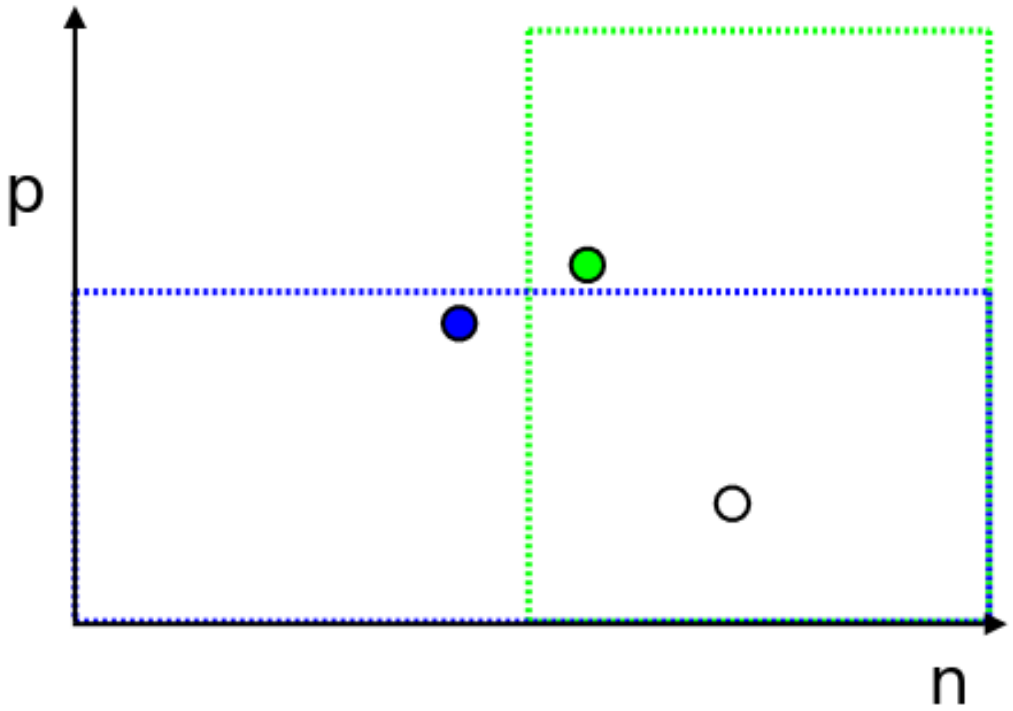

IF p < h1 THEN ●

IF n < h2 THEN ●

Jak seznamem klasifikovat novou instanci?

Konflikt pravidel

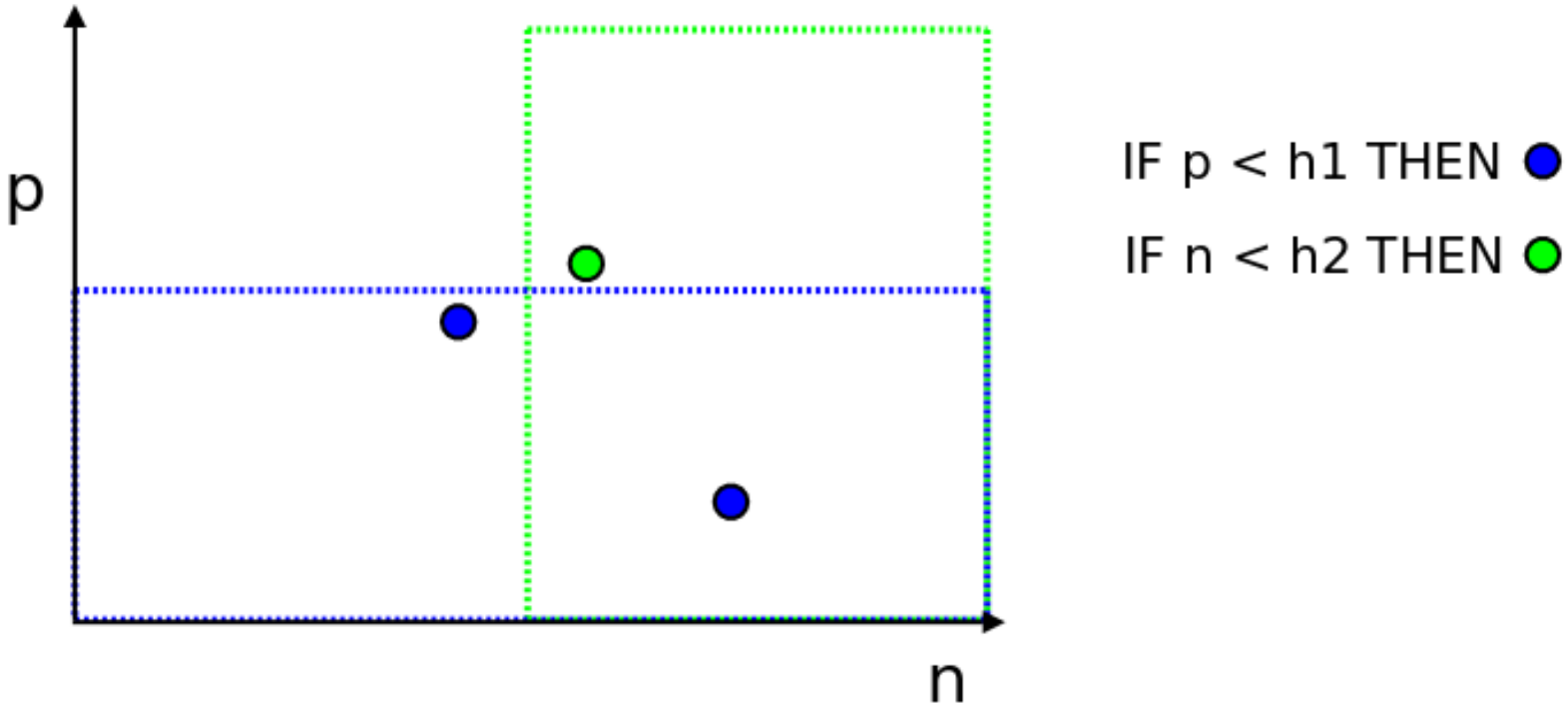

Modře, protože modré pravidlo je v seznamu dřív.

Konflikt pravidel

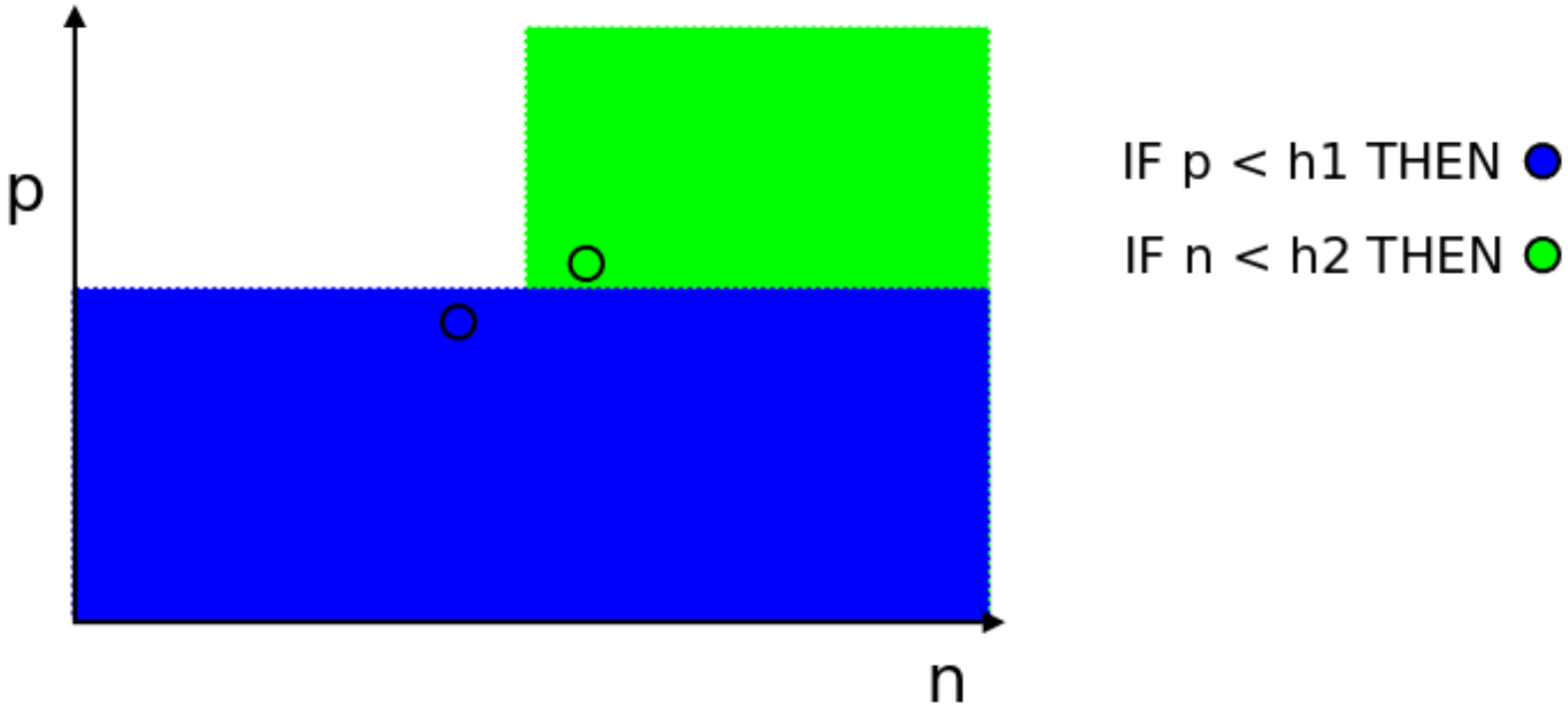

Modře, protože modré pravidlo je v seznamu dřív.

Konflikt pravidel

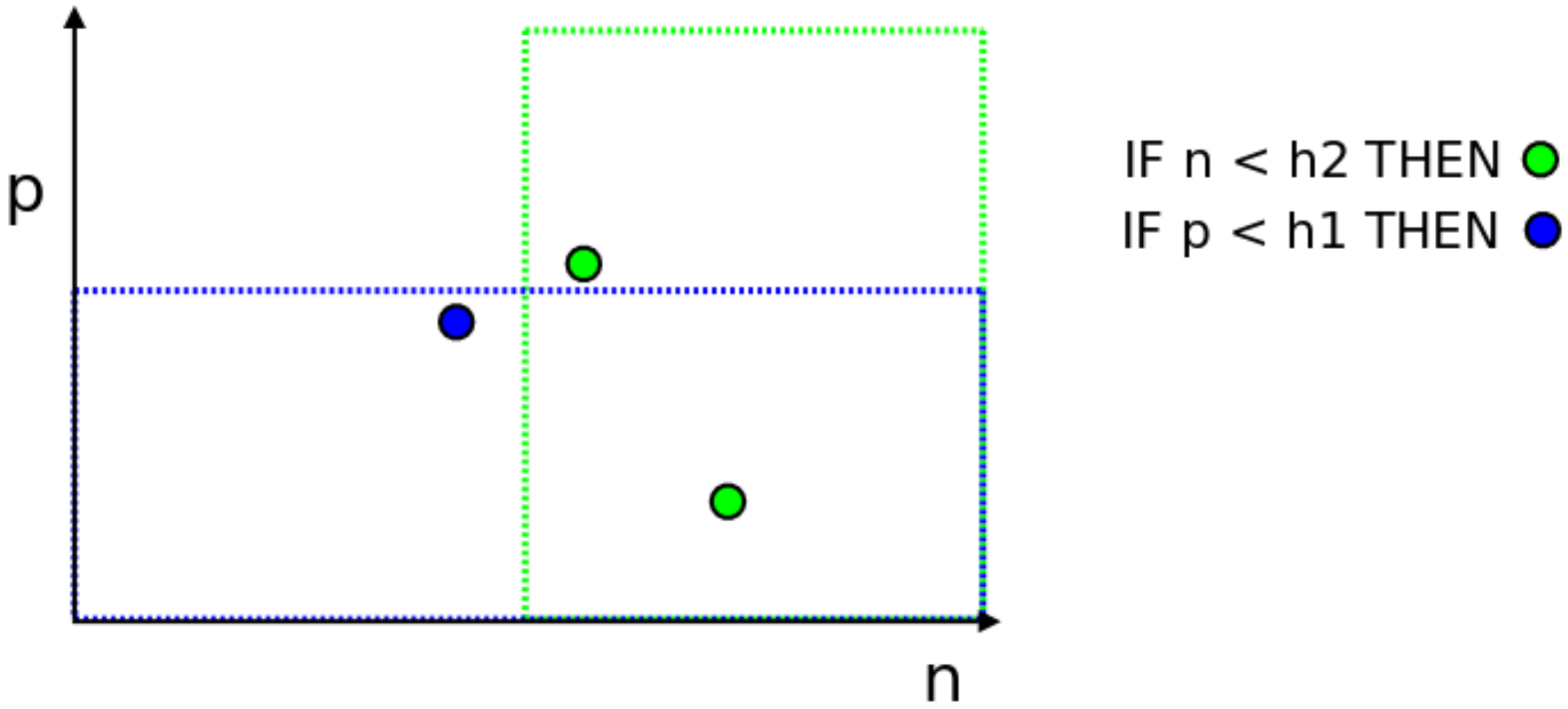

Při obráceném pořadí pravidel klasifikujeme instanci zeleně.

Konflikt pravidel

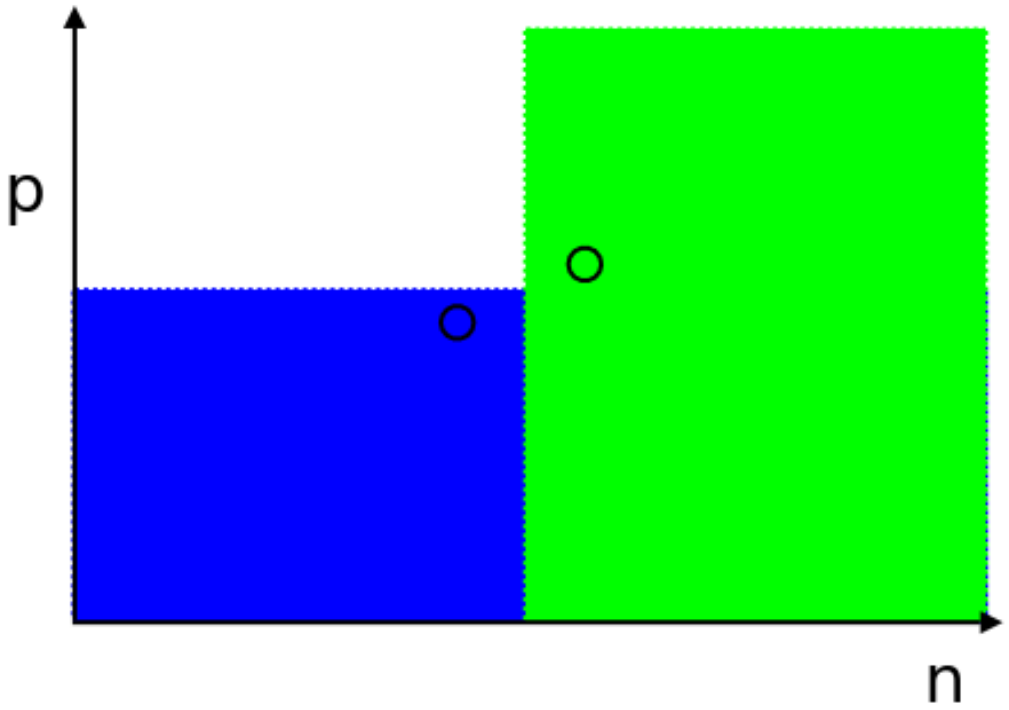

IF n < h2 THEN ○
IF p < h1 THEN ●

Na pořadí pravidel záleží!

Konflikt pravidel

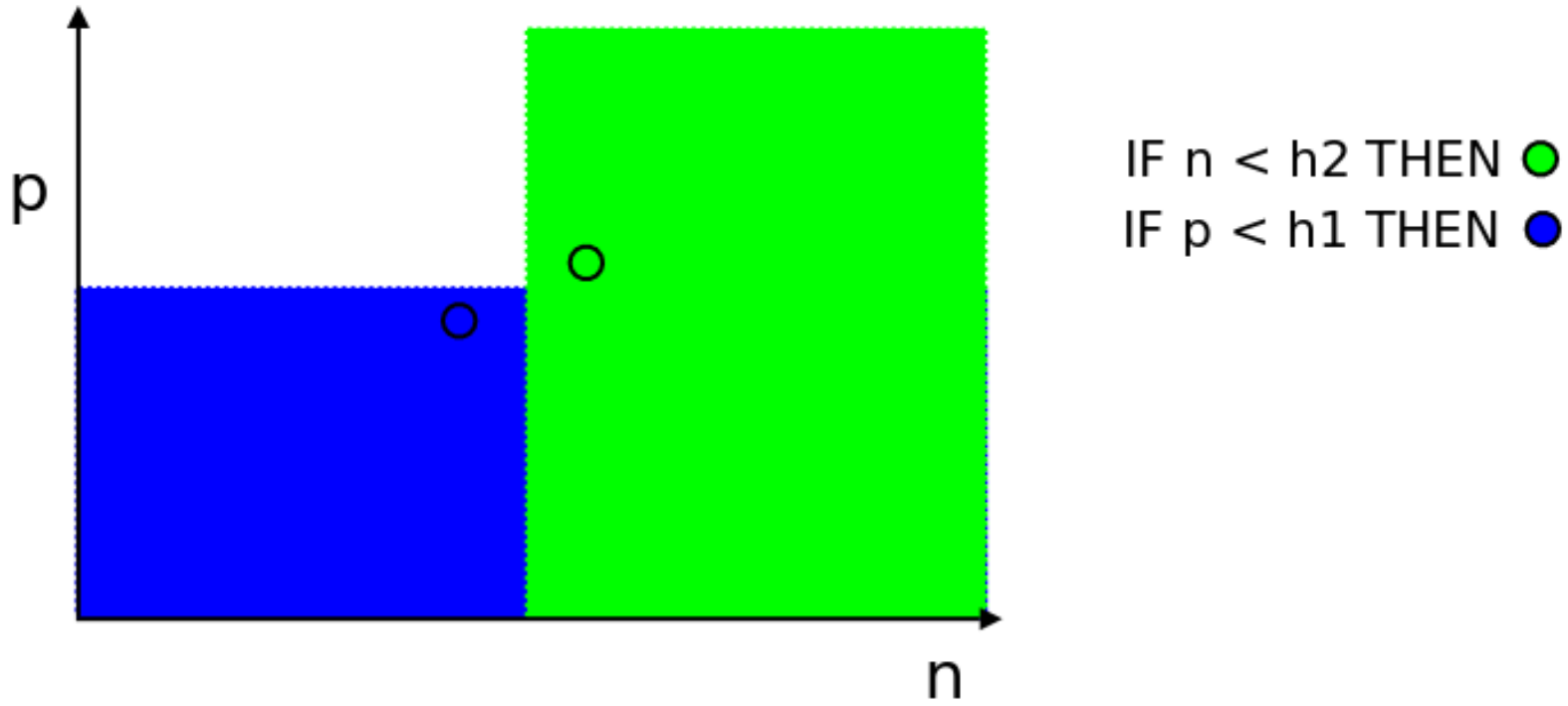

Důsledek: implicitní pravidlo

if *true* **then** *většinová třída*

vždy na konec seznamu.

Rozhodovací pravidla a asociace

- Hledání nejlepších podmínek rozhodovacího pravidla je vlastně hledání častých *asociací* v dané třídě instancí.

$$\textbf{if}\ \underbrace{\text{příjem=vysoký \& bydliště=praha}}_{\text{častá asociace}}\ \textbf{then}\ \underbrace{\textbf{splácí}}_{\text{v této třídě}}$$

- Asociace $\approx$ konjunkce současně platných podmínek
- Chceme, aby platila v co nejvíce instancích dané třídy a žádné instanci ostatních tříd.
- Co kdybychom jako třídu chápali *všechny* instance v datech?
- Cíl se zjednoduší: chceme asociace platné v co nejvíce instancích dat.

Asociace

- Chceme najít asociace platné v co nejvíce instancích dat.
- Nejlepší řešení je triviální: prázdná konjuknce podmínek, tj. *true*.
- Platí ve všech instancích, ale není ničím zajímavá!
- Rozšiřme tedy zadání: chceme *všechny asociace* platné alespoň v $p\%$ instancí.
- Veličina p: tzv. **podpora** (support)

Podpora asociace

Podpora: podíl instancí, v nichž asociace platí, mezi všemi instancemi

příjem	**bydliště**	**pohlaví**	**úvěr**
vysoký	Praha	M	splácí
vysoký	Plzeň	M	splácí
nízký	Praha	M	nesplácí
vysoký	Praha	Ž	splácí
střední	Brno	M	splácí

- Asociace $A =$

$$\text{příjem} = \text{vysoký} \ \& \ \text{bydliště} = \text{Praha}$$

  má podporu $2/5 = 0.4$.

- Zapisujeme

$$podp(A) = 0.4$$

Podpora asociace

Všechny asociace s podporou alespoň 0.4

příjem	**bydliště**
vysoký	Praha
vysoký	Plzeň
nízký	Praha
vysoký	Praha
střední	Brno

Podpora asociace

Všechny asociace s podporou alespoň 0.4

příjem	bydliště
vysoký	Praha
vysoký	Plzeň
nízký	Praha
vysoký	Praha
střední	Brno

1. *true*

Podpora asociace

Všechny asociace s podporou alespoň 0.4

příjem	bydliště
vysoký	Praha
vysoký	Plzeň
nízký	Praha
vysoký	Praha
střední	Brno

1. *true*
2. příjem = vysoký

Podpora asociace

Všechny asociace s podporou alespoň 0.4

příjem	**bydliště**
vysoký	Praha
vysoký	Plzeň
nízký	Praha
vysoký	Praha
střední	Brno

1. *true*
2. příjem = vysoký
3. bydliště = Praha

Podpora asociace

Všechny asociace s podporou alespoň 0.4

příjem	bydliště
vysoký	Praha
vysoký	Plzeň
nízký	Praha
vysoký	Praha
střední	Brno

1. *true*
2. příjem = vysoký
3. bydliště = Praha
4. příjem = vysoký & bydliště = Praha

Podpora asociace

Všechny asociace s podporou alespoň 0.4

příjem	bydliště
vysoký	Praha
vysoký	Plzeň
nízký	Praha
vysoký	Praha
střední	Brno

1. *true*
2. příjem = vysoký
3. bydliště = Praha
4. příjem = vysoký & bydliště = Praha

- Asociace, které mají požadovanou podporu, se nazývají **časté**.

Analýza transakcí

- Hledání asociací se uplatňuje zejm. v *"analýze transakcí"* (*"analýze nákupních košíků"*)
- Příznaky: položky sortimentu. Instance: obsah nákupního košíku. Hodnoty příznaků $\{\text{ano}, \text{ne}\}$.

pivo	**párky**	**horčice**	**pleny**
ano	ne	ne	ano
ne	ano	ano	ne

- Zde místo např.

$$\text{pivo} = \text{ano} \;\&\; \text{pleny} = \text{ano}$$

- zapisujeme (a chápeme) asociaci jako *množinu položek*, např.

$$\{\text{pivo}, \text{pleny}\}$$

Princip monotonicity

pivo	párky	horčice	pleny
ano	ne	ne	ano
ano	ne	ano	ano
ne	ano	ano	ne
ano	ano	ano	ne
ano	ano	ano	ano

Princip monotonicity

pivo	párky	horčice	pleny
ano	ne	ne	ano
ano	ne	ano	ano
ne	ano	ano	ne
ano	ano	ano	ne
ano	ano	ano	ano

Pozorování:

- Není-li množina položek častá, pro $p = 0.5$ např.

$$\{\text{pivo}, \text{párky}, \text{hořčice}\}$$

Princip monotonicity

pivo	párky	horčice	pleny
ano	ne	ne	ano
ano	ne	ano	ano
ne	ano	ano	ne
ano	ano	ano	ne
ano	ano	ano	ano

Pozorování:

- Není-li množina položek častá, pro $p = 0.5$ např.

$$\{\text{pivo}, \text{párky}, \text{hořčice}\}$$

- není časté ani jakékoliv její rozšíření, např.

$$\{\text{pivo}, \text{párky}, \text{hořčice}, \text{pleny}\}$$

Hledání častých množin položek algoritmem APRIORI

Postupujeme s vyšších pater do nižších (specializace).

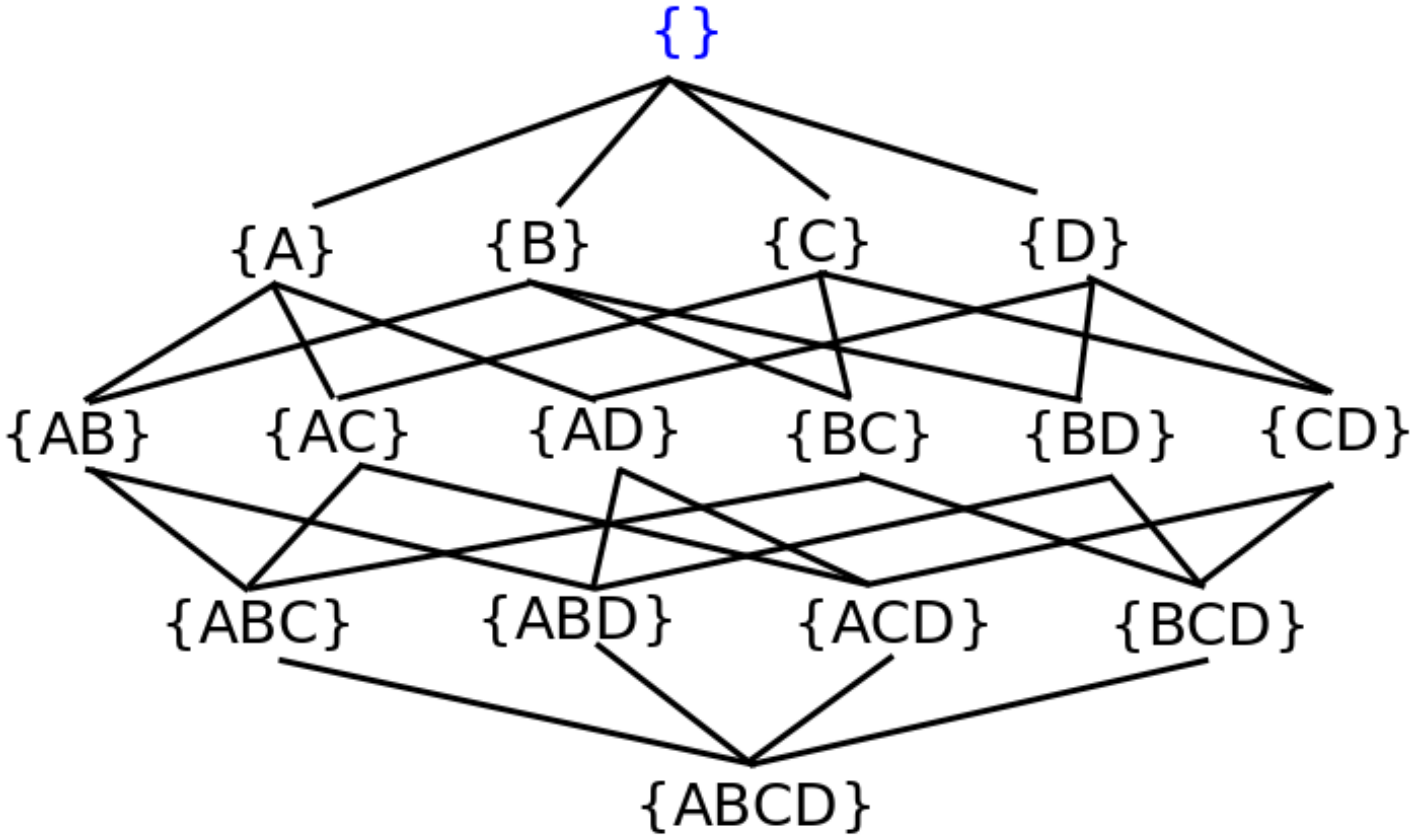

Prázdná množina je vždy častá. Kandidáti o patro níž:
$\{A\}, \{B\}, \{C\}, \{D\}$.

Hledání častých množin položek algoritmem APRIORI

Postupujeme s vyšších pater do nižších (specializace).

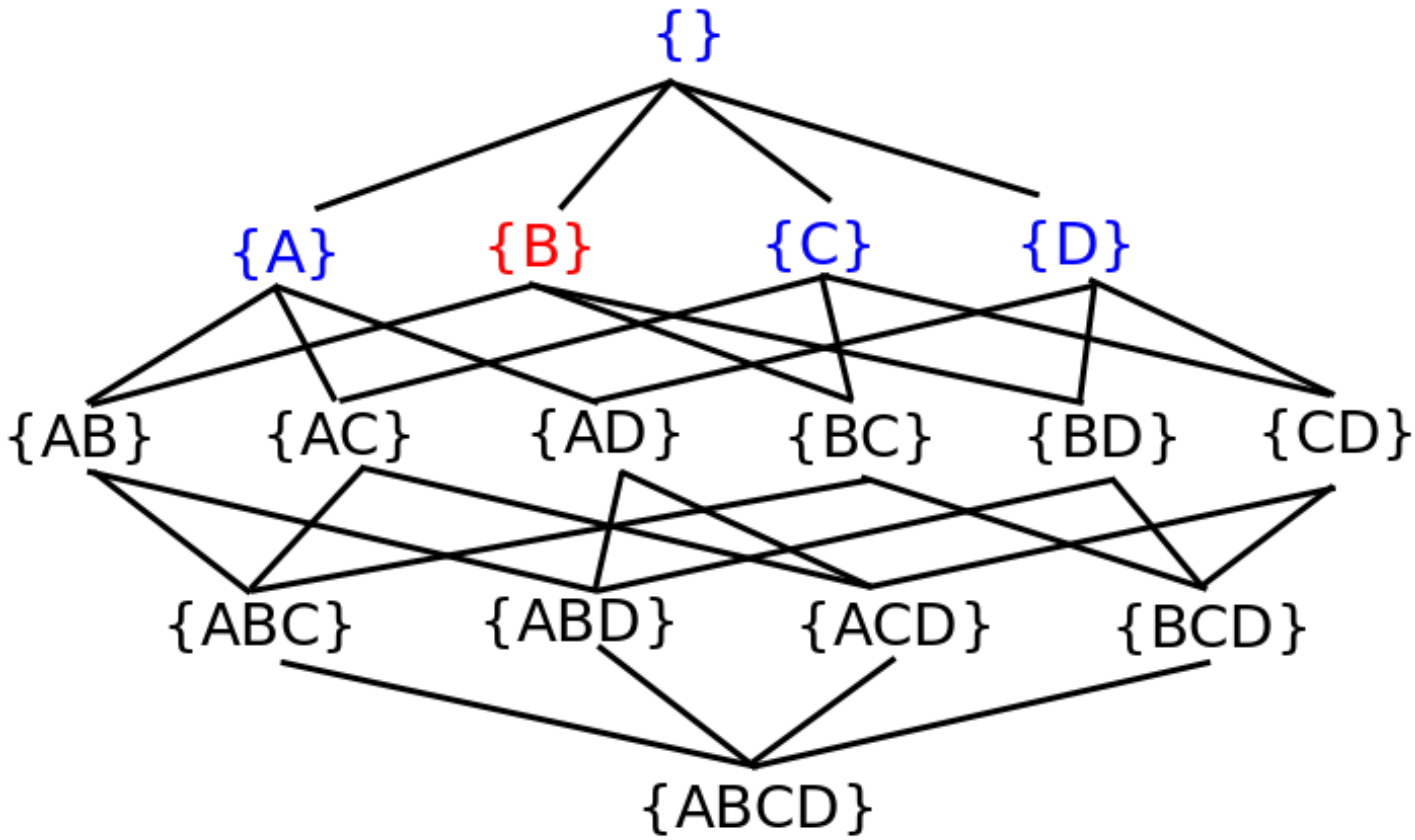

V databázi zjistíme, že $\{B\}$ není časté, ostatní kandidáti ano.

Hledání častých množin položek algoritmem APRIORI

Postupujeme s vyšších pater do nižších (specializace).

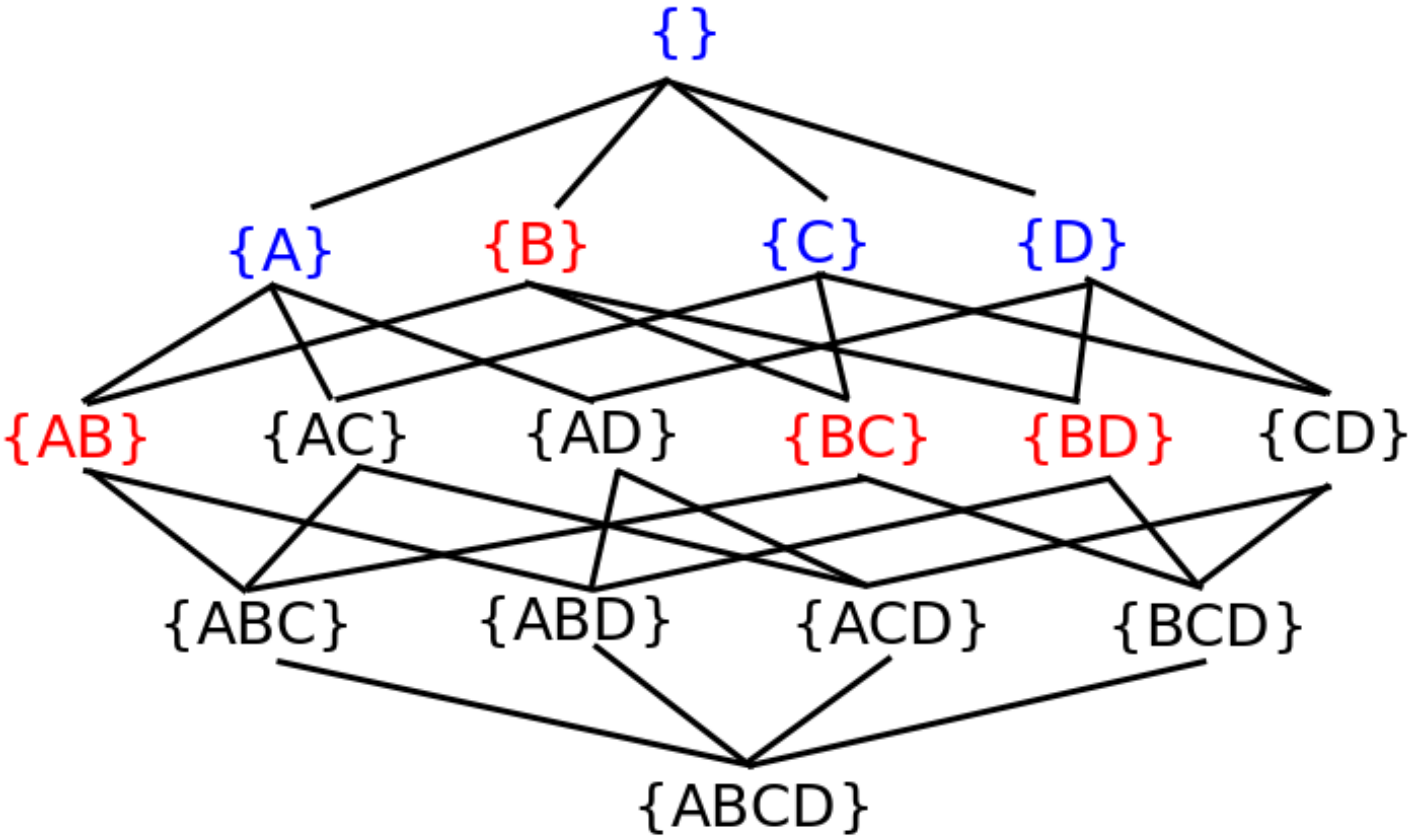

$\{AB\}, \{BC\}, \{BC\}$ nemohou být časté (monotonicita).
Zbývají kandidáti $\{AC\}, \{AD\}, \{CD\}$.

Hledání častých množin položek algoritmem APRIORI

Postupujeme s vyšších pater do nižších (specializace).

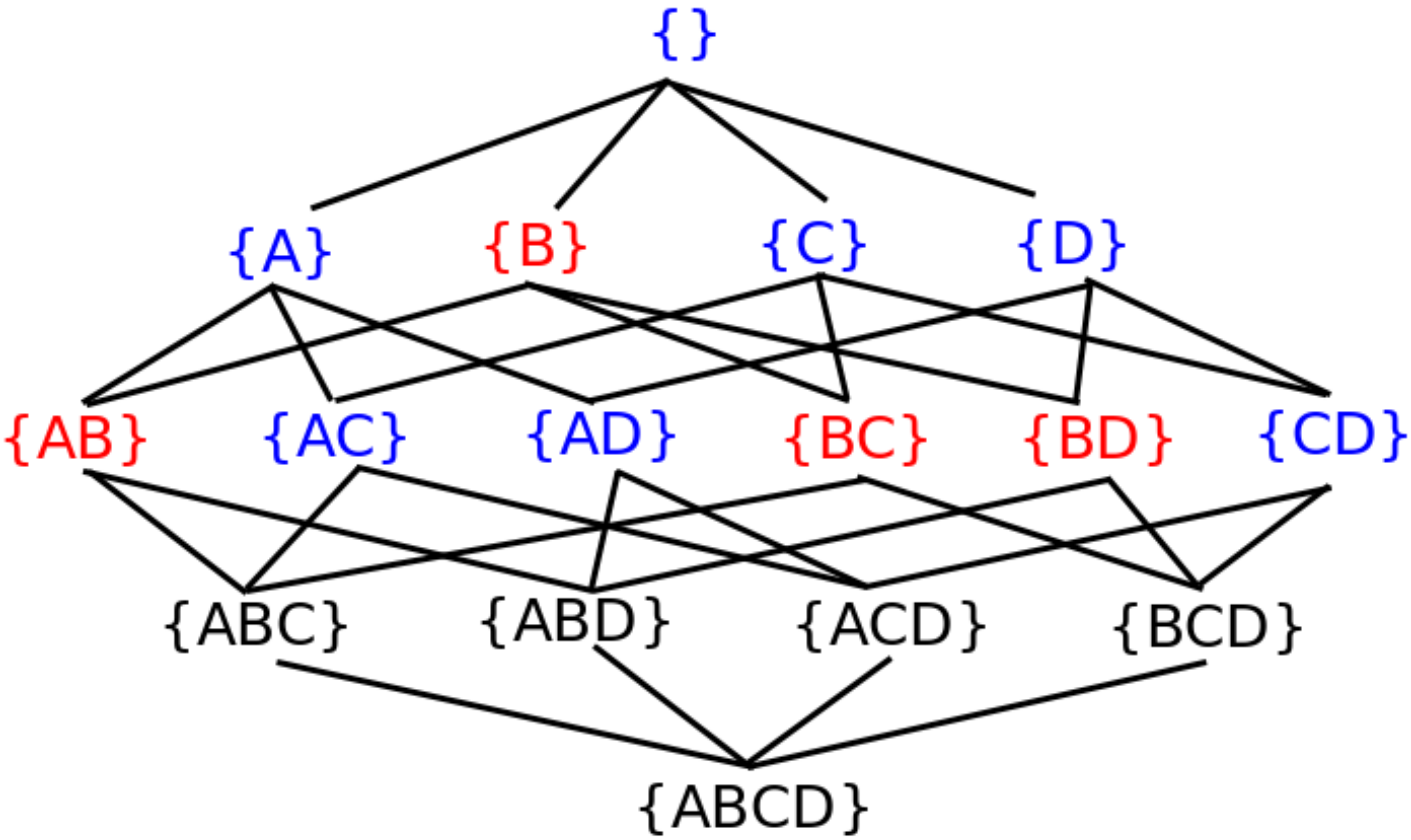

V databázi zjistíme, že jsou všichni kandidáti častí.

Hledání častých množin položek algoritmem APRIORI

Postupujeme s vyšších pater do nižších (specializace).

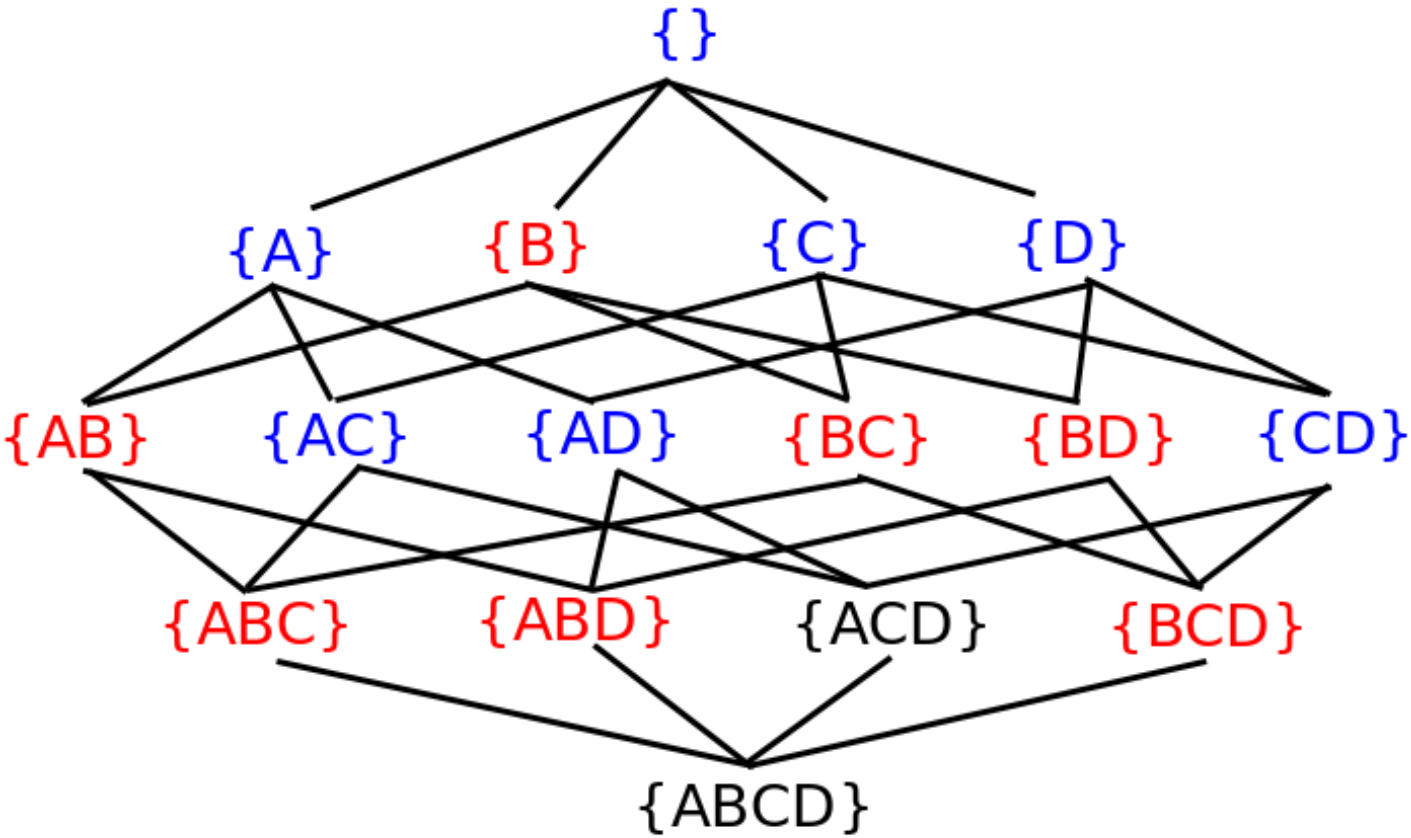

V dalším patře už pouze kandidát $\{ACD\}$.

Hledání častých množin položek algoritmem APRIORI

Postupujeme s vyšších pater do nižších (specializace).

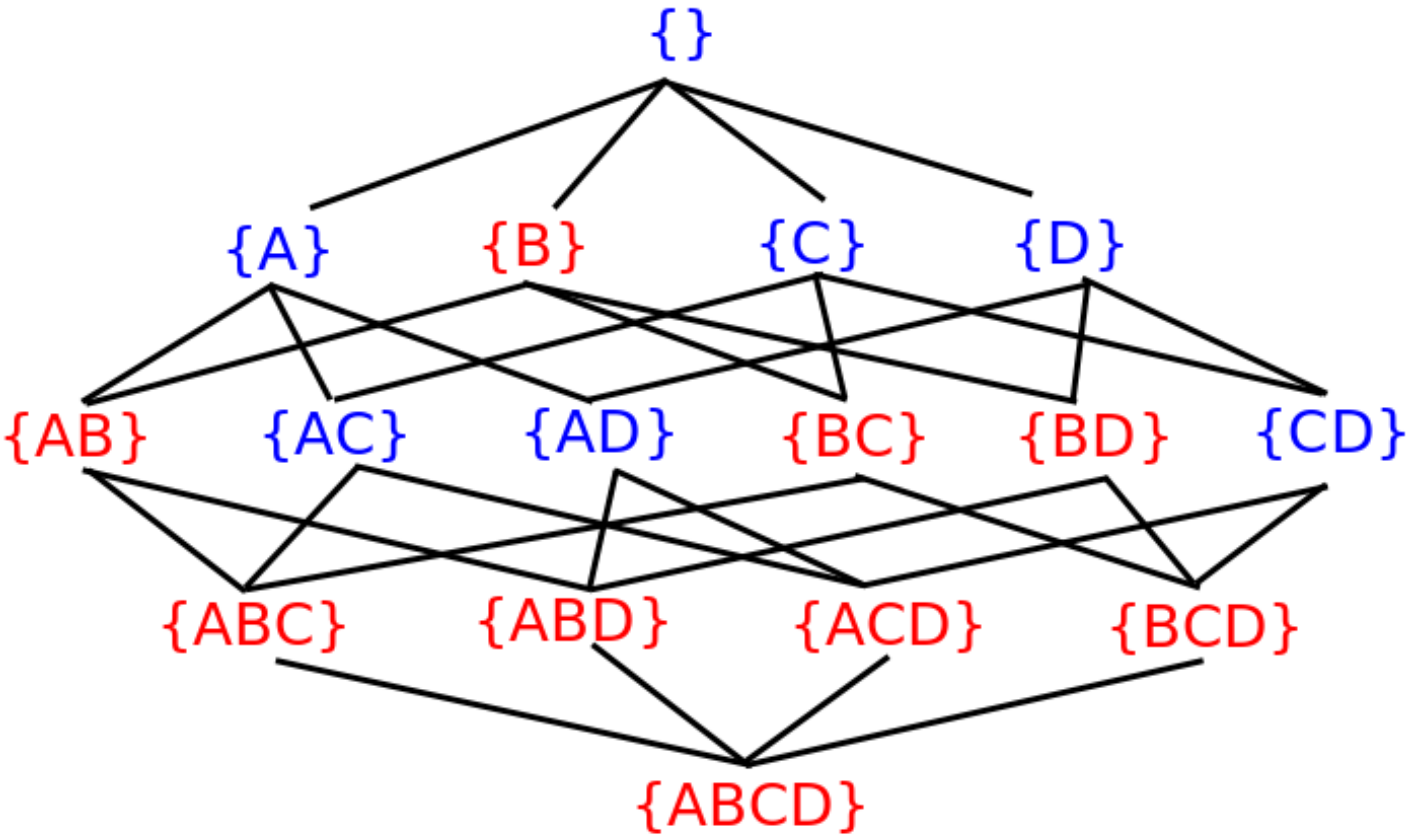

V databázi zjistíme, že kandidát není častý. Žádné další časté množiny nejsou.

Asociační pravidlo

- Pravidlo ve tvaru

$$\textbf{if } Ant \textbf{ then } Suc$$

kde Ant a Suc jsou množiny položek nazývané *antecedent* resp. *sukcedent*. Pravidlo též zapisujeme jako

$$Ant \rightarrow Suc$$

- **Podpora asociačního pravidla** R definována jako

$$podp(Ant \rightarrow Suc) = podp(Ant \cup Suc)$$

- **Spolehlivost** (confidence) **asociačního pravidla** R definována jako

$$spol(Ant \rightarrow Suc) = \frac{podp(Ant \cup Suc)}{podp(Ant)}$$

Asociační pravidlo

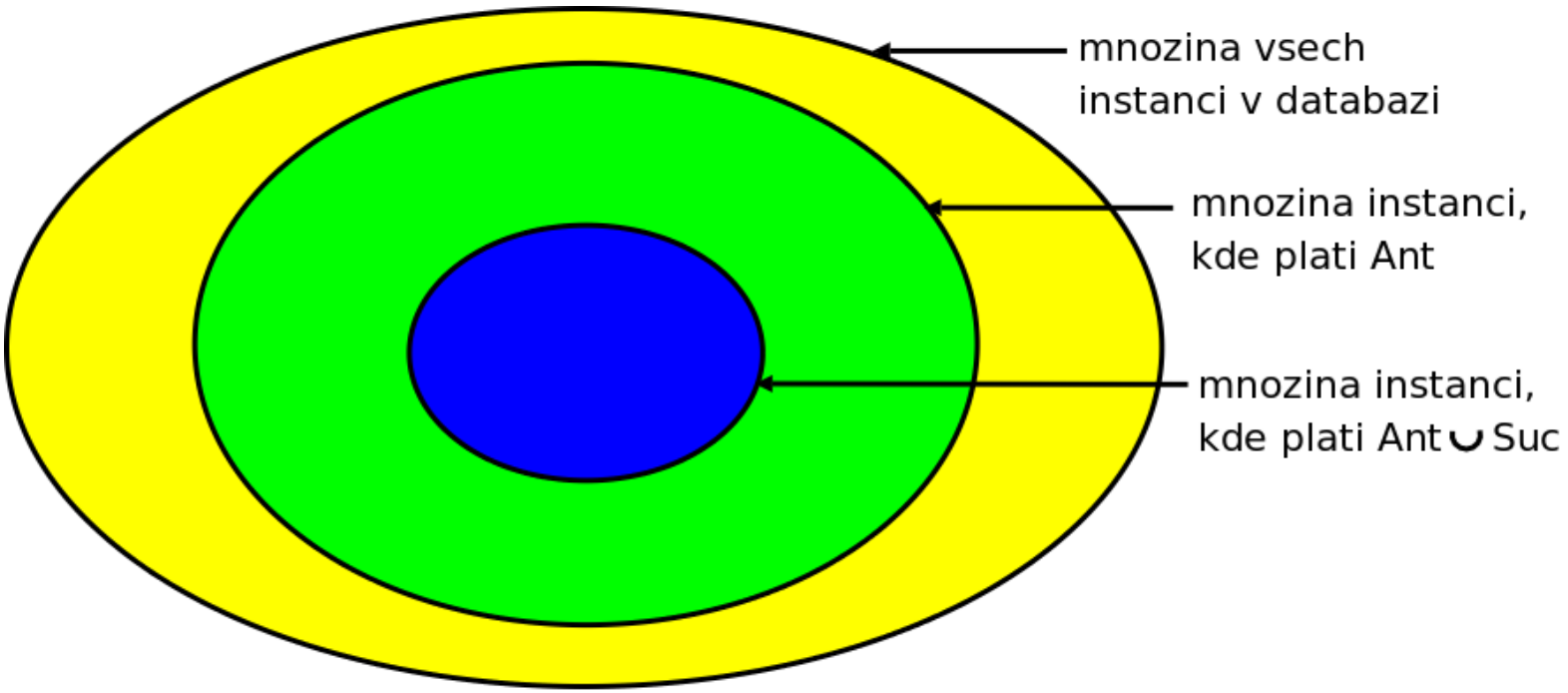

Hledání asociačních pravidel algoritmem APRIORI

- Hledáme pravidla $Ant \rightarrow Suc$, která jsou častá (tj. s podporou alespoň p) a spolehlivá (tj. se spolehlivostí alespoň s).
- Je-li pravidlo $Ant \rightarrow Suc$ časté, tak množina položek (asociace) $Ant \cup Suc$ je častá.
- Nejprve tedy najdeme všechny časté množiny položek.
- Pro každou častou množinu položek X a každou její neprázdnou vlastní podmnožinu $M \subset X$ zkusíme, zda

$$\frac{podp(X)}{podp(M)} \geq p$$

- Pokud ano, tak pravidlo

$$M \rightarrow M \setminus X$$

je časté a spolehlivé.

Hledání asociačních pravidel: příklad

- Hledáme asociační pravidla s podporou alespoň 0.1 a spolehlivostí alespoň 0.6. Právě 13% nákupních košíků obsahuje každou položku z množiny

$$\{\text{párky}, \text{hořčice}, \text{pivo}, \text{otvírák}\}$$

- Množina je tedy častá. Vyberme nějakou její vlastní neprázdnou podmnožinu, např.

$$\{\text{párky}, \text{hořčice}\}$$

- Pravidlo

$$\{\text{párky}, \text{hořčice}\} \rightarrow \{\text{pivo}, \text{otvírák}\}$$

má podporu 13%. Pokud navíc právě 19% nákupních košíků obsahuje párky i horčici, má pravidlo spolehlivost

$$\frac{13}{19} > 0.6$$

a je tedy časté i spolehlivé.